

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**ПРОГРАМА ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ:
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ:
Середня освіта (Історія)
другого рівня вищої освіти (магістр)
за спеціальностями:
014.03 Середня освіта (Історія)
денної та заочної форм навчання**

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри всесвітньої
історії та методик навчання
протокол № 5 від 25 жовтня 2023 р.

ВСТУП

Випускний екзамен здобувачів вищої освіти, які закінчують вищий навчальний заклад, полягає у встановленні відповідності рівня якості отриманих ними знань вимогам стандартів вищої освіти після закінчення навчання за освітнім ступенем «магістр».

Випускний екзамен – це форма підсумкового контролю, що проводиться після завершення навчання з метою визначення фактичної відповідності підготовки випускників нормативним освітньо-кваліфікаційним вимогам.

Програма випускного екзамену охоплює теми фундаментальних дисциплін з історії та методики їх навчання, які забезпечують базовий рівень професійних знань та умінь магістра.

У програму екзамену включені питання з історії стародавнього світу, історії середніх віків, історії слов'янських народів, нової історії країн Європи і Америки, нової історії країн Азії і Африки, новітньої історії країн Європи і Америки, новітньої історії країн Азії і Африки, теорії і методики навчання історії.

Метою державної атестації з освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти ОС «магістр» є визначення рівня засвоєння студентами цих нормативних дисциплін.

Інформаційною базою для формування засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки є змістові модулі за програмами навчальних дисциплін, що формують систему компетенцій магістра і виносяться на державну атестацію.

Відповідно до цього, до випускного екзамену включено основні теоретичні питання із зазначених дисциплін.

Магістр історії повинен знати:

- призначення і зміст гуманітарних наук, місце історії в системі гуманітарного знання, природу людського суспільства і роль особи в його функціонуванні;
- типи і форми культури, її роль в житті суспільства, місце української культури в структурі європейської і світової культури;
- основні віхи світової історії в цілому та конкретну історію окремих країн, регіонів і народів;

- значення історії України в загальноєвропейському та світовому історичному процесі;
- сутність європейського антропогенезу і процесу формування українського народу;
- етапи становлення і розвитку історії як науки, її основні напрями і школи, вітчизняні та зарубіжні історіографічні концепції;
- основні поняття та методи історичного джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін;
- методологічні засади методики навчання історії;
- поняття й теоретичні положення курсу;
- особливості реалізації загальних методів і засобів навчання історії;
- методики формування окремих умінь учнів;
- форми організації навчальних занять з історії; інноваційні технології навчання історії;
- методи і прийоми організації позакласної і позашкільної роботи; права і обов'язки вчителя; особливості атестації вчителів історії.

Магістр історії повинен вміти:

- комплексно аналізувати історичні джерела та історичні факти;
- системно мислити і синтетично використовувати набуті знання у своїй дослідницькій та професійній діяльності;
- проводити бібліографічний аналіз та опис, способи та прийоми роботи з базами даних та інформаційних систем;
- готувати наукові реферати, огляди літератури, рецензії;
- організовувати і проводити краєзнавчу та лекційно-екскурсійну роботу;
- вести краєзнавчу роботу, виявляти, пропонувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток;
- застосовувати категоріальний апарат та методи дослідження, проводити історіографічний та джерелознавчий аналіз;
- вільно володіти оптимальним понятійним апаратом курсу «Теорія і методика навчання історії»;

– володіти прийомами методичної та психолого-педагогічної роботи, достатніми для викладання історичних дисциплін у навчальних закладах різних рівнів акредитації.

Випускний екзамен з всесвітньої історії та методик їх навчання складається в усній формі.

Модуль 1

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний курс всесвітньої історії складається з дисциплін «Історія стародавнього світу», «Історія середніх віків», «Історія слов'янських народів», «Нова історія країн Європи і Америки», «Нова історія країн Азії і Африки», «Новітня історія країн Європи і Америки», «Новітня історія країн Азії і Африки» і має на меті сформувати цілісне знання всесвітньої історії, прослідкувати єдність процесів та виділити відмінності в розвитку країн світу, залучити студентів до загальнолюдських цінностей, досягнень світової культури, ідей гуманізму. Курс охоплює період з часів стародавнього світу й до сьогодення і ставить завдання оволодіння знаннями про історичний шлях, який пройшли народи та країни світу, про єдність загального й особливого з позицій історизму, діалектичного розуміння багатогранності та суперечливості історії. Також курс передбачає знання сучасних концепцій і найновіших досягнень сучасної медієвістики, знання політичної, економічної і соціальної історії країн Європи, Азії, Африки і Америки в різні історичні періоди, науковий аналіз історичних біографій видатних осіб, історичних джерел.

Програма модуля враховує загальноприйняті у вищій школі принципи викладання навчальних дисциплін, складені у відповідності до типових програм історичних факультетів вищих навчальних закладів, з урахуванням шкільної програми для середньої загальноосвітньої школи.

ПРОГРАМА З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

Єгипет та Месопотамія в стародавню добу

Основні джерела з історії Стародавнього Єгипту. Історія археологічних досліджень країни. Дешифрування ієрогліфів. Утворення Давньоєгипетської держави. Політична історія доби Середнього Царства. Визволення Єгипту від гіксосів та перетворення його у «світову державу». Правління XIX династії фараонів (бл. 1345 – бл. 1200 рр. до н.е.). Хронологія й періодизація історії Стародавньої Месопотамії. Месопотамія архаїчна та ранньодинастична. Аккадське царство. Царство Шумеру й Аккаду (III династія Ура). Політична історія Вавилону в першій половині II тис. до н.е. Політична історія Ассирії у II тис. до н. е.

Найдавніші держави Індії, Близького та Далекого Сходу, Закавказзя та Середньої Азії

Індська (Хараппська) цивілізація. Індійський похід Александра Македонського. Імперія Маур'їв. Імперія Гуптів. Релігія Вед. Джайнізм. Буддизм. Індуїзм. Фрігійське царство. Лідійське царство. Культура Фрігії та Лідії. Утворення ранніх держав Вірменії та Грузії, культура Урарту. Стародавня Фінікія та Сирія. Держава Ахеменідів. Археологічне дослідження Китаю. Шан-Інь: світанок китайської державності. Китай доби Східного Чжоу: на політичному роздоріжжі. Конфуціанські ідеї щодо перебудови суспільства. Рання Японія. Японія доби дзьомон.

Стародавня Греція: від витоків цивілізації до еллінізму

Джерела з історії Стародавньої Греції. Критське суспільство в XXVIII – XVIII ст. до н. е. Розквіт Критського царства (1750 – 1450 рр. до н. е.). Родові інститути й гомерівський поліс. Архаїчна Греція (VIII – VI ст. до н.е.). Соціально-економічні відносини в Стародавній Спарті: особливості економічного розвитку, структура спартанського суспільства. Політична історія Греції IV ст. до н.е. Македонія й Греція напередодні війни з Персією. Завоювання Малої Азії, Сирії і Єгипту. Розпад держави Александра Македонського. Класична та елліністична культура Греції.

Стародавній Рим: від царської до імперської доби

Природні умови Апеннінського півострова. Головні області Італії. Становлення Римської республіки. Соціально-економічний устрій Італії в VI – III ст. до н.е. Завоювання Римом Італії й утворення Римсько-італійського союзу. Диктатура Корнелія Сулли. Реформи Цезаря. Принципат Августа. Правління династії Флавіїв. Римська імперія при Северах. Падіння Західної Римської імперії.

Раннє середньовіччя Західної Європи і Візантії

Історія терміну «середні віки». Апологія феодалізму та середньовіччя представниками романтичної історіографії (Е. Бьорк, Ж. де Местр, Ф.Р. Шатобріан, К.-Л. Галлер). Джерела з історії середніх віків (V – XV ст.). Проблема переходу від античності до середніх віків у зарубіжній та вітчизняній історіографії. Криза рабоволодіння. Велике переселення народів. Падіння Західної Римської імперії й утворення варварських королівств. Генеза феодалізму в Західній Європі. Франкська держава Меровінгів. Франкська держава Каролінгів. Формування основ феодальних відносин у Каролінгській державі. Візантія в IV – першій половині VII ст. Іконоборство та його соціальна сутність. Основні риси феодального ладу Західної Європи наприкінці XI ст. Виникнення Французького королівства. Східно-франкське королівство. Церква в ранньому середньовіччі.

Середньовіччя Сходу та Доколумбової Америки

Середньовічний Схід як соціо-історичне поняття. Особливості китайсько-конфуціанської цивілізації. Специфіка історичної еволюції Японії. Індобуддійський середньовічний Схід. Арабо-ісламський світ. Китай під владою монголів. Імперія Мін (1368 – 1644 рр.). Утворення сьогунату Токугава. Мусульманська Індія. Виникнення на розбудова Османської держави. Турецька експансія на Балкани. Розквіт Османської імперії за правління султана Сулеймана Пишного. Поняття «цивілізації Доколумбової Америки». Специфіка історичного процесу Нового Світу. Імперія ацтеків. Цивілізація майя. Імперія інків. Конкіста й загибель цивілізацій Доколумбової Америки.

Високе середньовіччя Західної Європи і Візантії

Розквіт феодалізму в Західній Європі в XI – XIII ст. Феодальна роздробленість. Становлення й розвиток нової форми правління – станово-представницької монархії. Передумови виникнення середньовічного міста. Теорії походження середньовічного міста в медієвістиці. Передумови хрестових походів,

їх характер. Перший хрестовий похід. Держави хрестоносців на Близькому Сході. «Єрусалимські Ассізи». Третій хрестовий похід. Четвертий хрестовий похід. Розгром Константинополя хрестоносцями. Значення і вплив хрестових походів на розвиток Європи. Франція в XI – XIII ст. Реформи Людовіка IX Святого. Зростання державного апарату й подальше зміцнення французької монархії. Нормандське завоювання і його вплив на розвиток феодалізму в Англії. Початок династії Плантагенетів. «Анжуйська імперія». Загарбницькі війни Англії в Уельсі, Шотландії та Ірландії. Німеччина в XI – XIII ст. Італія в XI – XIII ст. Візантійська імперія в IX – XII ст. Католицька церква в XI – XIII ст.

Пізнє середньовіччя Західної Європи і Візантії

Столітня війна і її вплив на суспільний розвиток Західної Європи. Селяни й феодалі в XIV с. Політика Філіпа IV Красивого. Економічний розвиток Франції в другій половині XV ст. Англія в XIV – XV ст. Війна Білої й Червоної Троянд та її соціальні наслідки. Початок правління династії Тюдорів. Утворення й розвиток Швейцарського союзу. «Золота булла» Карла IV Люксембурга й закріплення роздробленості Німеччини. Особливості аграрного й політичного розвитку Північної Середньої та Південної Італії. Реконкіста в XI – XIII ст. та її вплив на соціальний і політичний розвиток країн піренейських держав. Вплив католицької церкви в Іспанії. Іспанська інквізиція. Своєрідність процесів феодалізації в скандинавських країнах та її причини. Виникнення Угорської ранньофеодальної держави. Розквіт Угорського королівства при Матяші I Хуньяді (Корвін). Формування валаської та молдавської середньовічних народностей. Візантійські держави в першій половині XIII ст. Взяття Константинополя турками. Причини й наслідки падіння Візантійської імперії. Соціальна боротьба в середньовічній Європі. Візантійська культура середини VII – XII ст. Культура Західної Європи XI – XV ст. Раннє відродження й гуманізм в Італії (XIV – XV ст.). Своєрідність міжнародних відносин у середні віки.

Країни Далекого сходу та Південної Азії в новий час

Країни Азії та Африки на початок нового часу. Створення та еволюція колоніальної системи. Перші колоніальні захоплення європейських держав у Азії і Африці. Загальна характеристика Китаю в період нового часу. Перша та друга

Опіумні війни. Японія у новий час. «Відкриття» Японії, «Рестаурація Мейджі». Корея в період нового часу, загальна характеристика. Монголія та Тибет в новий час. Імперія Великих Моголів, її соціально-політичний устрій, соціально-економічний розвиток. Завоювання Індії англійською Ост-Індською компанією. Народно-визвольне повстання сипаїв 1857 – 1859 рр. ІНК.

Південно-Східна Азія, країни Близького та Середнього Сходу

Індонезія в XVI на початку XX ст.: економіка та суспільно-політичний розвиток. Колоніальне поневолення В'єтнаму Францією. Бірма у війнах з англійською Ост-Індською компанією. Колоніальне поневолення Бірми Великобританією. «Відкриття» Сіаму. Колоніальне поневолення Камбоджі Францією. Таїланд і Камбоджа на початку XX ст. Османська імперія на початок нового часу. Соціально-політичне й економічне становище Османської імперії на початку XIX ст. Реформи Махмуда II. Танзимат. Кримська війна та її наслідки. Молодотурецька революція. Англо-іранська війна 1856 – 1857 рр. та її наслідки. Англо-афганські війни. Приєднання Північного Кавказу до Росії в XVIII – XIX ст. Ірак на початку XX ст.

Арабські країни Азії та Африки в новий час

Саудівська Аравія в період нового часу. Кувейт, Бахрейн, Оман, Ємен, Катар в XVI – XIX ст. Судан в XVIII – XIX ст. Приєднання Судану до Єгипту. Соціально-економічний розвиток Судану в XIX ст. Держава махдистів (1885 – 1898 рр.). Встановлення англо-єгипетського панування. Алжир у XVIII ст. – поч. XIX ст. Французьке вторгнення в Алжир (1830 р.). Визвольна війна. Колонізація Алжиру, колоніальний лад. Завоювання Лівії Османською імперією. Лівія наприкінці XIX на початку XX ст. Туніс в XVI ст. – XVII ст. Хусейнідський Туніс у XVIII – на початку XIX ст. Марокко на початку нового часу. Колоніальна політика Франції в приатлантичній Сахарі.

Тропічна, Екваторіальна та Південна Африка

Державні утворення на території «Чорної Африки» XVI – XIX ст. Етапи работоргівлі. Колоніальне завоювання Тропічної Африки. Європейські християнські місії. Берлінська конференція 1884 – 1885 рр. Колоніальний поділ Західної Африки. Колоніальна економічна експлуатація. Формування системи колоніального управління. Антиколоніальна боротьба народів Африки. Утворення

Капської колонії. Англо-бурська війна за Наталь. Англо-бурська війна 1899 – 1902 рр. Ефіопія в XVI ст. – XVIII ст. Ефіопія в боротьбі проти колоніальної експансії Італійського королівства. Ліберія в новий час. Країни Азії та Африки у складі колоніальних імперій заходу.

Країни Східної, Південної, Південно-Східної та Центральної Азії в 1918 – 1945 рр.

Економічне та політичне становище Китаю на кінець Першої світової війни. «Рух 30 травня» в Китаї. Особливості соціально-економічного розвитку Японії та Кореї після Першої світової війни. Японія та Вашингтонська конференція. Фашистські путчі в Японії. Японія у Другій світовій війні. Боротьба між Росією та Китаєм за вплив на Монголію. Політична діяльність М. Ганді. Компанія масової громадянської непокорі. Виникнення Всеіндійського селянського союзу. Рух опору в Індонезії. Особливості соціально-економічного та політичного становища Філіппін у міжвоєнний період. Економічне та політичне становище Бірми в 1918 – 1933 рр. Окупація Бірми Японією. Політика французьких колонізаторів після Першої світової війни в країнах Індокитаю.

Середній Схід, арабські країни і Тропічна та Південна Африка в 1918 – 1945 рр.

Військова поразка Османської імперії в Першій світовій війні. Організація турецьких націоналістів – «Товариство захисту прав». Утворення уряду на чолі з Мустафою Кемалем. Політика етатизму в Туреччині. Курдські повстання 1925, 1936 – 1937 рр. Анулювання нерівноправних договорів та вивід російських військ з Ірану. Англійська інтервенція в Іран. Становище Афганістану на кінець Першої світової війни. Афганістан у роки Другої світової війни. Особливості політичного та економічного розвитку Іраку в міжвоєнний період. Проголошення незалежності Сирії та Лівану. Політика французьких властей в Тунісі. Виникнення партії «Дустар» та її програма. Становище Алжиру після Першої світової війни. Панафриканізм. Африка в роки Другої світової війни. Взаємовідносини Південноафриканського союзу з Великобританією.

Східна Азія в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Внутрішнє та міжнародне становище Китаю після Другої світової війни. Поразка Гоміндану. Встановлення комуністичної диктатури. Провал курсу

«великого стрибка». «Культурна революція» в Китаї. Ден Сяопін. Окупаційна політика американських властей в Японії. Складові японського «економічного дива». Політична боротьба та економічний розвиток на поч. ХХІ ст. Суспільно-політичний розвиток Кореї після визволення з-під японської окупації. Проголошення Корейської республіки. Тоталітарний режим Кім Ір Сена.

Країни Південної, Південно-Східної, Центральної Азії та середнього сходу в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Поділ країни: Індійський союз та Пакистан. Політика Англії та США по відношенню до Індії. Війна в Кашмірі. Проголошення Індії республікою та нова конституція. Уряд Дж. Неру. Проголошення республіки Пакистан. Серпнева революція у В'єтнамі, утворення ДРВ. Проголошення СРВ, об'єднання двох республік. Виникнення політичних партій у Камбоджі. Захоплення влади Пол Потом. Проголошення республіки Індонезія. Президентство Сукарно. Проголошення незалежності Філіппін. Становище Туреччини після закінчення Другої світової війни. Приєднання Ірану до Багдадського пакту. Проголошення Ісламської республіки Іран. Ірано-іракська війна та її наслідки. Соціально-економічна структура Афганістану після Другої світової війни. Політика уряду М. Дауда. Квітнева революція 1978 року. Прихід до влади руху «Талібан». Держави Центральної Азії після Другої світової війни. Незалежний розвиток таких країн, як: Казахстан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменістан, Киргизстан.

Арабські країни. Ізраїль. Країни Африки в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Створення держави Ізраїль. Арабо-ізраїльські війни. Сирія в складі Об'єднаної Арабської республіки. Прихід до влади партії Баас. Внутрішня та зовнішня політика Лівану на сучасному етапі. Хашимітське королівство Йорданія. Піднесення національно-визвольного руху в Іраку після Другої світової війни. Диктатура Саддама Хусейна. Ірако-іранська війна. Агресія проти Кувейту. Операція «Буря в пустелі». Арабські країни Африки: Єгипет, Туніс, Алжир, Лівія, Марокко. Правління Муамара Каддафі. «Арабська весна» (2010 — 2011). Тропічна та Південна Африка після Другої світової війни. «Рік Африки» (1960) та поява 17 нових держав. Виникнення режимів соціалістичної орієнтації в Малі, Беніні,

Буркіна-Фасо. Проголошення расистської доктрини апартеїду. Прихід до влади Нельсона Мандели.

Ранній новий час для країн Європи

Політична карта Європи та міжнародна обстановка на початок XVI століття. Великі географічні відкриття й виникнення колоніальної системи. Німеччина в XVI – першій половині XVII ст. Реформація в Європі. Політична боротьба в Німеччині наприкінці XVI – на початку XVII ст. Культурний розвиток Німеччини в XVI – на початку XVII ст. Швейцарія в XVI – першій половині XVII ст. Католицька церква в ранній новий час. Контрреформація. Іспанія в XVI – першій половині XVII ст. Нідерланди в XVI – першій половині XVII ст. Італія в XVI - першій половині XVII ст. Англія в XVI – першій половині XVII ст. Англія за правління перших Стюартів. Внутрішня політика перших Стюартів. Франція в XVI – першій половині XVII ст. Кардинал Рішельє – перший міністр Людовіка XIII. Країни Північної Європи в XVI – першій половині XVII ст. Реформація і контрреформація в Австрії. Угорщина, Трансільванія й Валахія в XVI – першій половині XVII ст. Міжнародні відносини в XVI – першій половині XVII ст. Тридцятилітня війна.

Європа і Америка в XVII – XVIII ст.

Епоха мануфактурного капіталізму в Європі. Економічне зростання провідних країн Заходу в період промислового перевороту. Англійська революція XVII ст. Англія у XVIII ст. Промислова революція і Північноамериканські колонії Англії у XVII – XVIII ст. Війна Північноамериканських колоній Англії за незалежність й утворення США. Латинська Америка в другій половині XVII – XVIII ст. Визвольні революції в іспанських колоніях Америки.

Феодално-абсолютистський лад в країнах Європи та Америки в другій половині XVII – XVIII ст.

Абсолютна монархія у Франції в другій половині XVII – 80-х роках XVIII ст. Формування ідеології французького Просвітництва. Французька революція XVIII ст. Іспанія, Португалія, Італія в другій половині XVII – XVIII ст. Німеччина після Вестфальського миру. Пруссія за Фрідріха II. Скандинавські країни після Вестфальського миру. Володіння Габсбургів в середині XVII ст. Реформи Марії Терезії та Йосипа II. Трансільванське князівство в XVII – XVIII ст. Балканський півострів під владою Туреччини. Албанія у XVII – XVIII ст. Молдавія і Валахія під

турецьким пануванням у XVII – XVIII ст. Основні проблеми міжнародних відносин в другій половині XVII – XVIII ст. Війна за «іспанську спадщину». Північна війна 1700 – 1721 рр. Англо-голландське колоніальне суперництво. Створення французької колоніальної системи. Англо-французьке суперництво.

Європа наприкінці XVIII - у першій половині XIX ст.

Встановлення військової диктатури Наполеона Бонапарта. Наполеонівські війни. Війна між Францією і Росією «Сто днів» Наполеона. Битва при Ватерлоо і її наслідки. Друга реставрація Бурбонів. Європа в роки Французької революції та наполеонівських війн. Віденський конгрес. Причини утворення, мета й діяльність «Священного союзу». Економічний розвиток Франції у 1815 – 1830 рр. Ірландський національно-визвольний рух. Колоніальні загарбання Великобританії в 1815 – 1850 рр. Революції 1848 – 1849 рр. в Європі. Уроки революції 1848 – 1849 рр. у Франції. Характер німецької революції 1848 – 1849 рр. і причини її поразки.

Країни Європи

в період формування індустріальної економічної системи

Англія – «майстерня світу». Робітничий рух в Англії у 50-60-х роках XIX ст. Тред-юніони. Франція в роки Другої імперії. Бонапартистська політична система. Економічний розвиток Франції у 50 – 60-х рр. Соціально-економічний розвиток Італії 50 – 60-х рр. XIX ст. Економічний розвиток Німеччини у 50 – 60-х рр. XIX ст. Поглиблення промислового перевороту. Технічні досягнення в основних галузях виробництва. Розвиток капіталізму в сільському господарстві. Франко-пруська війна й завершення об'єднання Німеччини. Проголошення Німецької імперії. Соціально-економічний розвиток Австрійської імперії в 50 – 60-х XIX ст. Промисловий переворот. Аграрні відносини. Політична реакція у 50-х рр. Зовнішня політика Габсбургів у 50 – 60-х рр. Іспанія, Португалія в XIX ст. Голландія, Бельгія і Швейцарія XVII – XIX ст. Швеція в другій половині XVII ст. Боротьба за панування на Балтійському морі. Війни Карла XII. Занепад Швеції після Північної війни. Датсько-Норвезьке королівство у XVII – XVIII ст. Національне відродження у Валахії та Молдавії. Адріанопольський договір. Валахія й Молдавія напередодні революції 1848 р.

Країни Північної та Латинської Америки

в кінці XVIII – XIX ст.

Соціально-економічний розвиток США наприкінці XVIII і в першій половині XIX ст. Промисловий переворот. Зовнішня політика США на початку XIX ст. США і наполеонівські війни. Англо-американська війна 1812 – 1815 рр. Громадянська війна в США й Реконструкція Півдня. Економічні наслідки війни. Розстановка політичних сил. «Чорні кодекси». Ку-клукс-клан. Початок Реконструкції Півдня. Війна за незалежність у Латинській Америці й утворення самостійних держав. Звільнення Колумбії. Війна за незалежність на Ла-Платі. Звільнення Чилі й Перу. Війна за незалежність в Мексиці. Визвольний рух в Бразилії. Закінчення Війни за незалежність. Підсумки визвольної боротьби. Англійські завоювання Нової Франції. Канада й Війна за незалежність у Північній Америці.

Індустріально розвинені країни світу

в кінці XIX – на початку XX ст.

Франція в кінці XIX – на початку XX ст. Створення Паризької комуни. Політичний устрій і соціально-економічні заходи Комуни. «Панамська афера». Колоніальна політика Франції у 80 – 90-х рр. XIX ст. Франко-російський союз. Імперська конституція 1871 р. Місце Пруссії в Німецькій імперії. Політичні партії та їхні програми. Робітничий рух у Німеччині наприкінці XIX ст. «Надзвичайний закон» проти соціалістів. Зовнішня політика Німеччини в роки канцлерства О. фон Бісмарка. Економічний розвиток Англії у 70 – 90-х рр. XIX ст. Політичні партії та їхні програми. Другий кабінет Гладстона. Виборча реформа 1884 р. Робітничий рух. Новий тред-юніонізм. Колоніальна політика Англії у 70 – 90-х рр. XIX ст. Політичні наслідки об'єднання Італії. «Права» при владі. Соціально-економічний розвиток Італії у роки правління «правої». Відхід Італії від Троїстого союзу. США в кінці XIX – на початку XX ст. Республіканські президентства Гаррісона й Маккінлі. Монетно-тарифне питання. Чотири нових штати. Передумови виникнення наукового комунізму. Теоретичні джерела марксизму. Утопічний соціалізм XIX ст. К. Маркс. Ф. Енгельс.

Світ на межі тисячоліть

Міжнародні відносини в кінці XIX – на початку XX ст. Марокканська криза 1905 р. Альхесіраська конференція. Англо-російська угода 1907 р. Боснійська криза. Угода Росії з Італією. Потсдамська угода. Друга марокканська криза. Італо-турецька війна. Англо-німецькі переговори про морські озброєння. Балканські

війни. Перша світова війна. Вступ у війну Туреччини. Кавказький фронт. Військові дії у колоніях. Військові дії на морських театрах. Наслідки кампанії 1914 р. Хід війни у 1915 – 1916 рр. Військові плани Антанти й центральних держав. Поразка Німеччини та її союзників. Комп'єнське перемир'я. Економічний курс В. Вільсона. Політична боротьба. Вибори 1916 р. Американський «нейтралітет». Вступ США у війну. Наслідки найважливіших соціально-економічних, політичних, культурних, національних та інтернаціональних процесів останньої третини XIX – початку XX ст. Проблеми зовнішньої політики та міжнародних відносин.

Країни Європи та Америки у першій половині XX ст.

Політична карта Європи та міжнародна обстановка в новітній період. Листопадова революція в Німеччині (1918 – 1919 рр.). Фашистська диктатура в Німеччині (1933 – 1939 рр.). Перші кроки Гітлера при владі. Великобританія 1918 – 1939 рр. Франція 1918 – 1939 рр. Мюнхенська політика правлячих кіл. Розкол Народного фронту. Іспанська монархія після Першої світової війни. Португалія 1918 – 1939 рр. Наслідки Першої світової війни для Італії. «Похід» фашистів в Рим, і прихід до влади фашизму. Румунія 1918 – 1939 рр. Греція 1918 – 1939 рр. Албанія 1918 – 1939 рр. Президентські вибори 1932 р. та прихід до влади уряду Ф. Рузвельта. «Новий курс» Рузвельта – початок «нової ери» розвитку американського капіталізму. Канада 1918 – 1939 рр. Країни Латинської Америки у 1918 – 1939 рр. Друга Світова війна.

Країни Західної та Центральної Європи в другій половині XX ст. – початку XXI ст.

Вплив Другої світової війни на розвиток капіталізму як соціально-економічної системи. Зміни в капіталістичній економіці. Економічне й політичне становище Великобританії після Другої світової війни. Великобританія і «план Маршалла». Великобританія – учасник Північноатлантичного блоку (НАТО). Її участь у «холодній війні». Брекзит. Політичне й соціально-економічне становище Франції після Другої світової війни. Четверта республіка. Конституція Четвертої республіки. Зовнішня і внутрішня політика де Голля. Політичні, економічні й духовні наслідки краху гітлеризму для німецького народу. Рішення Берлінської (Потсдамської) конференції з німецького питання. Політика окупаційних властей. Політичне життя в окупаційних зонах і формування партійно-політичної системи

на заході Німеччини. Берлінська криза 1948 р. Особливості входження території колишньої НДР в єдину Німеччину. Парламентські вибори 1998 р. Уряд Г. Шредера. Іспанія після Другої світової війни. Економічне й політичне становище Португалії в перше післявоєнне десятиліття. Зовнішня політика Австрії в період однопартійних урядів.

Країни Південної та Південно-Східної Європи

Політичне становище Італії після звільнення від фашизму. Урядова коаліція п'яти партій. Кабінет Б. Краксі. Повернення до влади християнських демократів. Кабінет Андреотті. Радянсько-італійські відносини. Визволення Греції силами народно-визвольної армії (ЕЛАС). Створення органів народної влади в Греції. Англійська інтервенція. Варкізська угода. Наступ монархо-фашизму. Повернення короля. Боротьба грецького народу за демократизацію суспільства. Основні тенденції політичного, економічного та соціального розвитку Угорщини, Румунії й Албанії після Другої світової війни. Перемога сталінської орієнтації на радянську модель соціалізму та утвердження тоталітарних режимів. Демократичні революції 1989 – 1990 рр. і розвиток процесу демократизації.

Країни Північної та Латинської Америки у другій половині ХХ ст.

Зміни в світових позиціях і ролі США після Другої світової війни. Початок «холодної війни» в міжнародних відносинах і зовнішня політика США. «Доктрина стримування». Зовнішня політика США в період президентства Кеннеді. Доктрина «гнучкого реагування». Політика «наведення мостів». «Карибська криза. «Доктрина Ніксона». Радянсько-американські відносини в 1968 – 1976 рр. Соціально-економічна політика адміністрації Рейгана. «Рейганоміка». Нові досягнення НТР й американське суспільство. Виборча кампанія на початку ХХІ ст. Перемога Дж. Буша-молодшого. Зміни у внутрішній та зовнішній політиці. Програма Б. Обама. Президентство Д. Трампа і Дж. Байдена. Підсумки Другої світової війни для Канади. Політичне життя й зовнішньополітичні орієнтири Канади в 1950 – 1960-х рр. Зовнішня політика Канади в другій половині 1980-х початку 1990-х рр. Латинська Америка в перше повоєнне десятиріччя. Латинська Америка на рубежі ХХ – ХХІ ст. Характерні особливості розвитку великих латиноамериканських країн на сучасному етапі. Чилі. Бразилія. Мексика.

Аргентина. Характерні видозміни у форматі міжнародних відносин після 11 вересня 2001 р.

Давні слов'яни

Витоки та походження давніх слов'ян. Слов'яни в стародавній історії Центрально-Східної Європи. Писемні джерела про слов'ян V – VIII ст. Формування західно-, східно- та південнослов'янського етносів. Економічний розвиток давніх слов'ян. Суспільний лад та соціальні відносини. Культура давніх слов'ян.

Південні слов'яни в VI – XV ст.

Процеси становлення ранньофеодальної Болгарської держави в VII – першій половині IX ст.; особливості формування давньоболгарської народності та соціально-економічний розвиток Першого Болгарського царства в VII – IX ст. Етапи утворення Другого Болгарського царства. Сербські землі в VII – першій половині XV ст. Перші державні утворення на території Чорногорії. Об'єднання Зети з Рашкою та його наслідки. Венеція й Османська імперія в боротьбі за Зету. Виникнення й розвиток Боснійської держави. Македонія в VII – XV ст. Хорватські землі в IX – першій половині XV ст. Перші історичні відомості про словенців. Дубровницька республіка й Далмація в X – XV ст. Становлення культури південних слов'ян в VII – XI ст.

Західні слов'яни в VI – XV ст.

Розселення полабсько-поморських племен. Боротьба полабських слов'ян з франками. Вендська держава слов'ян. Підкорення полабських слов'ян німцями. Утворення й розвиток польського князівства. Правління Мешко I та за його наступників. Правління Людовіка Анжуйського. Кревська унія 1385 р. Обставини і причини війни проти Тевтонського ордену. Грюнвальдська битва. Тринадцятилітня війна (1454 – 1467 рр.) і її наслідки для Польщі. Великоморавська держава. Просвітницька діяльність Кирила й Мефодія. Чеське королівство в IX – XV ст. Приєднання словацьких земель до Угорського королівства. Словацькі землі під владою Арпадів та Анжуйської династії.

Процеси державотворення у східних слов'ян на території

Північно-Східної Європи

Територія й населення Північно-Східної Європи з найдавніших часів до середини XIII ст. Північно-Східна Русь у складі Київської держави. Утворення

Володимиро-Суздальського князівства. Андрій Боголюбський. Боротьба Новгороду з німецькою та шведською агресією. Монгольська навала на Північно-Східну Русь. Утворення Золотої Орди. Північно-Східна Русь під владою Золотої Орди. Участь Золотої Орди у внутрішньополітичній боротьбі північно-східних князів. Піднесення Москви і початок об'єднання північно-східних земель. Утворення Московської держави. Князування Івана III (1462 – 1505 рр.). Відносини султанської Туреччини та Кримського ханства з Московією.

Південнослов'янські землі в складі Османської імперії та національно-визвольні рухи у другій половині XVII – XVIII ст.

Південнослов'янські землі в складі Османської імперії. Соціально-економічне становище болгарських земель. Визвольна боротьба болгарського народу проти османського іґа під час Тирновського (1685 р.) і Чипровецького (1688 р.) повстань. Становище Сербії наприкінці XVII ст. Переселення 1690 р. Сербія під владою Туреччини у XVIII ст. Сербі в Габсбурзькій монархії. Боротьба хорватського народу проти турків-османів в XVI – на початку XVII ст. Словенські землі в XVI – XVIII ст. Дубровницька республіка й Далмація в XVI – XVIII ст. Чорногорські землі наприкінці XVII – у XVIII ст. Боснія та Герцеговина у складі Османської імперії. Соціально-економічні відносини. Культурний розвиток у XVI – XVIII ст.

Польські, чеські та словацькі землі в другій половині XVI –XVIII ст.

Польсько-литовські відносини. Люблінська унія 1569 р. Берестейська унія 1596 р. Зовнішня політика Речі Посполитої. Економічний і політичний занепад Польщі. Правління Михайла Корибути Вишневецького та Яна III Собеського. Перший поділ Речі Посполитої. Реформи 70 – 80-х рр. XVIII ст. Конституція 3 травня 1791 р. Торговицька конфедерація. Другий поділ Польщі. Повстання під керівництвом Т. Костюшка. Третій поділ Речі Посполитої.

Чеські землі в XVI – XVIII ст. Словацькі землі в XVI – XVIII ст.

Реформація та контрреформація на словацьких землях

Становлення Російського самодержавства. Зміцнення самодержавства за Івана IV Грозного. Завоювання Казані й Астрахані. Казанські реформи. Приєднання Поволжя. Приєднання Ногайської Орди. Лівонська війна. Московське царство в період «Смутних часів» (кінець XVI – початок XVII ст.). Лжедмитрій II.

Перехід Речі Посполитої до відкритої інтервенції. Шведська інтервенція. Боротьба народів Росії проти інтервентів. Земський собор 1613 р. і початок правління Романових. Столбовський мир. Деулінське перемир'я. Московська держава у першій половині XVII ст. Правління перших Романових. Козацько-селянська війна під проводом С. Разіна. Війна з Річчю Посполитою 1654 – 1667 рр.

Московська держава/Російська імперія в другій половині XVII – XVIII ст.

Соціально-економічний і політичний розвиток Московської держави в другій половині XVII ст. Міські повстання в середині XVII ст. Повстання в Москві 1662 р. Народні рухи після другої селянської війни. Соловецьке повстання. Зовнішня політика Московського царства в другій половині XVII ст. Війна з Річчю Посполитою. Російсько-шведська війна. Кардиський мир. Турецько-татарська агресія в Україні. Андрусівське перемир'я. Перетворення Росії на імперію. Правління Софії. Бахчисарайський мир. «Вічний мир» з Річчю Посполитою. Кримські походи. Початок правління Петра I. Перетворення Росії в абсолютну монархію. Внутрішня та зовнішня політика Росії в другій чверті XVIII ст. Росія у період правління Катерини II. Зовнішня політика Російської імперії в другій половині XVIII ст.

Росія (СРСР) в 1917 – 1945 рр.

Лютневі події 1917 р. в Петрограді. Утворення Тимчасового уряду. Передумови та причини подій жовтня 1917 р., прихід до влади в Росії більшовиків; революційні події 1917 р. в розвитку й конкретно-історичних умовах; господарське життя, політичний устрій в країні; зміни, викликані перемогою Рад.

Громадянська війна в Росії. Нова економічна політика та її наслідки. Утворення СРСР. Історична необхідність індустріалізація Союзу РСР. Політика терору. Витоки каральної політики. Перші показові процеси. «Імперія ГУЛАГ». Політичні процеси 1930-х рр. Єжовщина. Зовнішня політика СРСР в міжвоєнний період. Напад Німеччини на СРСР. Оборона радянських військ на московському напрямі. Битва за Дніпро. Наслідки Другої світової війни для Радянського Союзу; причини зростання міжнародного авторитету СРСР, участь у роботі ООН.

СРСР в другій половині XX ст.

Зміни в міжнародній обстановці після Другої світової війни. Початок «холодної війни». Утворення двох світових систем. Смерть Й. Сталіна. Боротьба за владу в партії та державі. Суспільно-політичний та соціально-економічний розвиток в період хрущовської «відлиги». Основні складові частини десталінізації в 1956 – 1964 рр.; непослідовність процесів демократизації суспільно-політичного життя; реакція суспільства на діяльність М. С. Хрущова. Усунення від влади М. Хрущова. СРСР в роки «застою» (1964 – 1985 рр.). Господарська реформа (1965 – 1967 рр.). Дисидентський рух. «Перебудова» та розпад СРСР, утворення незалежних держав. Російська Федерація в пострадянську добу. Проголошення державного суверенітету. Б. Єльцин. Початок радикальних економічних реформ. Міжнаціональні суперечності. Перша Чеченська війна. Президентські вибори 1996 р. Труднощі формування ринкової економіки. Соціальна поляризація. Серпнева криза 1998 р. Друга Чеченська війна. Президентські вибори 2000, 2004, 2008 та 2012 рр. В. Путін. Основні тенденції внутрішньої політики. Зовнішня політика після 1991 р. Росія і країни СНД. Російсько-українські взаємини. Росія й Захід.

Слов'янські держави Центральної й Південно-Східної Європи в ХХ ст.

Польща в 1918 – 1941 рр. Відновлення незалежності. Ю. Пілсудський. Економічне і політичне становище Польщі у 1929 – 1939 рр. Німецька та радянська агресії проти Польщі. Чехословаччина в 1918 – 1939 рр. Створення Чехословацької республіки. Діяльність Т. Масарика. Гітлерівська агресія проти Чехословаччини. Зовнішня політика Чехословаччини в середині 30-х рр. Е. Бенеш. Чехословацько-радянський договір, Судетська проблема. Мюнхенський диктат. «Друга республіка». Розчленування й окупація Чехословаччини. Югославія в 1918 – 1941 рр. Створення та розвиток Королівства сербів, хорватів і словенців (1918 – 1929 рр). Югославія в період монархічної диктатури (1929 – 1941 рр). Болгарія в 1918 – 1941 рр. Правління А. Ляпчева (1926 – 1931 рр.). Болгарія в період монархо-фашистського режиму й підготовки до війни. Західні та південні слов'яни в роки Другої світової війни. Встановлення тоталітарних політичних режимів в країнах Центральної й Південно-Східної Європи. «Празька весна» 1968 р. та її придушення; причини назрівання кризи суспільного життя. Антитоталітарні демократичні революції 1989 – 1990-х рр. Громадянська війна в Югославії.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предметом дисципліни «Теорія і методика навчання історії» є вивчення основ методики навчання історії, системи методів, прийомів, засобів та технологій навчання історії; уроки історії, їх типи і форми; вивчення окремих проблеми теорії і методики навчання історії; підготовка і проведення позакласних заходів; вчитель історії, кабінет історії в школі.

Метою теорії та методики навчання історії є підготовка студентів до активної діяльності з: формування історичних знань учнів; розвитку історичного мислення учнів, яке передбачає загальне розуміння історичного процесу в його різноманітності й суперечливості; вихованню в учнів особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних цінностей, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, взаєморозуміння між народами на основі особистісного усвідомлення досвіду історії; підготовки школярів до свідомої активної участі в суспільному житті української держави, усвідомлення її ролі й місця в Європі та світі.

ПРОГРАМА З ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

Предмет і завдання курсу «Теорія і методика навчання історії»

Визначення предмету методики викладання конкретних навчальних дисциплін. Метод і методика навчання історії, об'єкт, предмет методики, компоненти навчального процесу, цілі навчання, зміст шкільної історичної освіти, організація (технологія) навчання історії, пізнавальні можливості учнів, результати навчання.

Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. Методи наукового дослідження шкільного навчання історії. Особливості педагогічного спостереження та педагогічного експерименту.

Сучасна система шкільної історичної освіти в Україні

Проблема визначення мети і завдань шкільної історичної освіти. Цілі шкільної історичної освіти: історична освіта як засіб формування громадянської позиції (модель «громадянсько-патріотичного виховання»); історична освіта як складова формування наукової картини світу (модель «вивчення закономірностей

історичного розвитку»); історична освіта як шлях розвитку вмінь, навичок, компетентностей учнів (модель «засвоєння основ ремесла історика»). Компетентнісний підхід Лінійна і концентрична структури історичної освіти. Характеристика сучасної системи шкільної історичної освіти. Реформування середньої освіти в Україні.

Зміст шкільної історичної освіти

Історія як навчальний предмет. Її основні функції і завдання. Взаємозв'язок навчального предмету та базової науки. Загальні підходи у формуванні змісту шкільної історичної освіти. Основні компоненти змісту історичної освіти. Історичні факти і їх класифікація. Теоретичний матеріал в історичних курсах. Рівні засвоєння учнями навчального історичного матеріалу. Історичні поняття. Класифікація. Методичні умови та шляхи формування понять. Основні методи та прийоми формування історичних понять.

Методи і прийоми навчання історії

Розвиток теорії методів навчання у дидактиці. Класифікація методів навчання. Критерії оптимального вибору методів навчання історії. Прийоми навчання історії. Методика формування прийомів навчальної роботи. Друковані засоби навчання та їх значення в процесі роботи над історичним матеріалом. Наочні засоби навчання та їх роль у формуванні образного мислення. Аудіовізуальні засоби навчання.

Засоби навчання історії в школі

Друковані засоби навчання та їх значення в процесі роботи над історичним матеріалом. Роль і місце шкільного підручника з історії в навчально-виховному процесі. Текстовий і позатекстовий компоненти. Методика навчання учнів роботі з підручником. Вміння і навички учнів у роботі з навчальною літературою. Робота з текстом підручника і навчання учнів прийомам розумових дій. Робота з історичними документами та ілюстраціями підручників. Методи і прийоми роботи з підручником у класі і під час виконання домашнього завдання.

Наочні засоби навчання та їх роль у формуванні образного мислення. Аудіовізуальні засоби навчання.

Види наочності. Предметна наочність, її особливості і можливості використання у навчанні історії в школі. Образотворча наочність. Її особливості і можливості використання у навчанні історії в школі. Умовно-графічна наочність, її

місце і роль у навчанні історії. Історична карта, види карт. Методика роботи з історичною картою. Прийоми роботи зі схемами, таблицями, діаграмами.

Урок як основна форма навчання

Форма навчання як категорія дидактики. Історія розвитку форм навчання. Форми навчання: індивідуальна форма, колективна форма, групова форма. Класно-урочна система навчання, белл-ланкастерська система взаємного навчання. Навчальне заняття як компонент навчання. Підходи до класифікації уроку історії.

Основні структурні елементи уроку

Характеристика основних структурних елементів уроку історії.

Місце і призначення кожного структурного елемента уроку. Логічний взаємозв'язок всіх елементів структури уроку історії. Призначення й утримання „організаційного моменту” уроку. Цілі і задачі опитування. Основні правила проведення опитування. Дискусія як один з ефективних засобів активізації розумової діяльності учнів. Основні правила оцінки відповіді учнів. Основні методи викладу нового матеріалу. Домашнє завдання. Основні вимоги, запропоновані до уроку історії.

Шкільна документація вчителя історії

Державний стандарт шкільної історичної освіти. Навчально-методичний комплекс курсів історії. Календарні плани. Тематичне планування. Поурочний план.

Вимоги до складання поурочних планів. Визначення мети і завдань уроку. Структура уроку.

Підготовка до уроку

Функції підготовки вчителя до уроку історії. Етапи **підготовки вчителя: аналіз** Державного стандарту, шкільних програм, вивчення підручників і поурочних посібників; розробка тематичного і поурочного планування; визначення місця уроку в темі чи розділі, його очікуваних результатів; аналіз пізнавальних можливостей класу; добір методичних прийомів і засобів навчання відповідно до очікуваних результатів уроку та вибір методичного варіанта уроку; складання конспекту чи розгорнутого плану уроку. Критерії підготовленості вчителя до уроку історії.

Типи і форми уроків

Підходи до класифікації уроку історії. Сучасна класифікація уроків історії.

Проблема визначення типів уроків. Сучасна типологія уроків історії. Особливості основних типів уроків історії.

Взаємозв'язок уроку, теми і курсу історії. Традиційні структурні елементи уроку історії. Залежність структурних елементів уроку від основної дидактичної задачі, цілей і типу уроку.

Форми уроків історії. Нетрадиційні уроки з історії, їх класифікація та значення.

Класифікація нетрадиційних форм навчання. Характеристика основних форм та видів нетрадиційних уроків з історії. Методика організації і проведення різних форм нетрадиційних уроків з історії.

Методика розвивального навчання історії

Загальна характеристика проблемного навчання. Понятійний апарат методу. Проблемне навчання, проблемне питання, проблемна задача. **Види проблемних ситуацій і завдань та способи їх створення.** Компоненти проблемної ситуації, методичні прийоми створення проблемної ситуації. Методи проблемного навчання, проблемний виклад, евристичний (частково-пошуковий), пошуковий, дослідницький метод.

Самостійна робота учнів

Дослідження проблеми самостійної роботи з історії. Поняття і види самостійної роботи. **Особливості самостійної роботи учнів з історії.** Методика організації самостійної роботи учнів на уроках історії. Домашнє завдання як вид самостійної роботи.

Система контролю і перевірки знань учнів

Функції оцінювання: навчальна, розвивальна, виховна, соціально-практична.

Нові вимоги до принципів і методів оцінювання в умовах модернізації мети і змісту освіти. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з історії України і всесвітньої історії за 12-бальною системою оцінювання. Тематичне оцінювання. Система запитань при оцінюванні. Тести, їхні типи. Оцінювання навчальних досягнень учнів в інноваційних моделях навчання: теоретичний і практичний контекст.

Позакласна і краєзнавча робота з історії

Позаурочна робота з історії в сучасній школі. Історичні і суспільствознавчі гуртки і клуби. Історичні олімпіади. Історичні турніри. Мала Академія наук. Оцінювання і заохочення учнів. Шкільний кабінет історії та його місце в організації позакласної роботи з історії. Позашкільна робота з історії.

Вчитель історії

Особистість вчителя історії. Фахова майстерність, ерудиція, культура й ідейна переконаність вчителя історії. Взаємодія і вплив особистості вчителя історії на навчання і виховання учнів.

Види діяльності вчителя історії в школі. Самооцінка і аналіз педагогічної діяльності вчителя. Творчий характер проведення уроку історії. Культура мовлення вчителя історії.

Історичний кабінет і його роль у навчанні, розвитку і вихованні учнів середньої школи. Основне устаткування шкільного кабінету. Організація роботи історичного кабінету.

МОДУЛЬ 2

ПИТАННЯ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ПИТАННЯ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. «Перебудова» та розпад СРСР (1985 – 1991).
2. Аграрна реформа Сима Яня 280 р. і формування державної надільної системи в ранньосередньовічному Китаї.
3. Англійська революція XVII століття.
4. Англія за правління Тюдорів.
5. Арабо-ізраїльські конфлікти.
6. Афганістан у другій половині XX – на початку XXI ст.
7. Боротьба Риму з Карфагеном за панування в Західному Середземномор'ї.
8. Вавилонська держава у II тис. до н. е. Закони Хаммурапі.
9. Велика Британія 1945 – 2022 рр.
10. Виникнення арабської ранньосередньовічної держави. Роль ісламу.
11. Візантійська імперія за Юстиніана I.
12. Війна Північноамериканських колоній Англії за незалежність і утворення США.
13. Встановлення тоталітарних політичних режимів у слов'янських країнах Центральної й Південно-Східної Європи після Другої світової війни.
14. Греко-перські війни та їх наслідки.
15. Громадянська війна в США й Реконструкція Півдня.
16. Гуситський рух та гуситські війни в Чехії.
17. Демократичні революції та повалення комуністичних режимів у країнах Центральної та Південно-Східної Європи наприкінці XX ст.
18. Держава Александра Македонського.
19. Друга світова війна.
20. Еволюція франкської держави за Меровінгів і Каролінгів.
21. Завоювання Риму та утворення римсько-італійської конфедерації.
22. Загострення протиріч у римському суспільстві. Реформи Юлія Цезаря.

23. Ісламська революція в Ірані (1978 – 1979): причини, хід, наслідки.
24. Католицька церква в XI – XIII ст.
25. Китай наприкінці XIX – на початку XX ст. Синьхайська революція.
26. Міжнародні відносини в міжвоєнний період.
27. Молодотурецька революція в Османській імперії.
28. Національна криза 1604 – 1612 рр. в Московській державі: причини, хід, наслідки.
29. Німеччина в 1918 – 1939 рр.
30. Османська імперія в XIV – XVII ст.
31. Основні методи, етапи та наслідки колоніальної політики європейських держав у країнах Азії та Африки.
32. Особливості політичного та економічного розвитку Японії та Китаю у другій половині XX ст.
33. Перетворення Московської держави в Російську імперію.
34. Перша світова війна.
35. Пізня Римська імперія. Встановлення домінації.
36. Поділ Кореї та його наслідки.
37. Поділи Речі Посполитої: причини, хід та наслідки.
38. Причини, хід і наслідки Хрестових походів.
39. Проблеми походження та стародавньої історії слов'ян.
40. Промисловий переворот і формування індустріальної економічної системи.
41. Процес об'єднання Німеччини в XIX ст.
42. Революції 1848 – 1849 рр. в країнах Європи.
43. Реформація в Західній Європі.
44. Римська імперія при Северах.
45. Росія на початку XX ст.
46. Священна Римська імперія в XI – XV ст.
47. Середньовічне місто. Розвиток ремесл і торгівлі. Цехи. Гільдії.
48. Система варн і каст в індійському суспільстві.

49. Соціально-економічний та політичний розвиток СРСР в період «Відлиги» (1956 – 1964).
50. Сполучені Штати Америки 1945 – 2022 рр.
51. СРСР в 1920 – 1930 рр.
52. Становлення демократії в Атиці. Реформи Солона.
53. Становлення самодержавства в Московській державі в період правління Івана IV Грозного.
54. Суть феодалізму та проблема його походження в історичній науці.
55. Сучасний світ і міжнародні відносини.
56. Утворення Давньоєгипетської держави.
57. Утворення Московської держави.
58. Формування полісної системи. Давня Спарта.
59. Франція в XI – XV ст.
60. Французька революція XVIII століття.

ПИТАННЯ З ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Атестація вчителя.
2. Види і форми перевірки знань учнів.
3. Домашнє завдання як вид самостійної роботи.
4. Завдання та функції перевірки результатів навчання історії.
5. Інноваційні технології на уроках історії.
6. Історичні факти та їх класифікація
7. Методика роботи з речовими пам'ятками й образною наочністю.
8. Краєзнавчий матеріал на уроках історії та у виховній роботі.
9. Методика використання шкільного підручника на уроках історії.
10. Методика організації самостійної роботи учнів на уроках історії.
11. Методика роботи з історичними документами.
12. Методична робота з умовно-графічною наочністю.
13. Навчально-методичне забезпечення шкільного історичного кабінету.

14. Організаційні й методичні форми позакласної роботи.
15. Оцінювання рівня навчальних досягнень школярів на уроках історії.
16. Підготовка вчителя до уроку історії.
17. Поняття і види самостійної роботи.
18. Поняття наочного навчання. Класифікація наочності.
19. Порівняльна характеристика лінійного та концентричного підходів до структури шкільної історичної освіти.
20. Проблема методів навчання історії та їх класифікація.
21. Проведення історичних вечорів.
22. Професіограма і професійний портрет вчителя історії.
23. Урок як основна форма організації навчання історії.
24. Форми уроків історії.
25. Функції і форми перевірки результатів навчання з історії.
26. Характеристика основних елементів структури уроку.
27. Характеристика основних типів уроку історії.
28. Характеристика основних форм та видів нетрадиційних уроків з історії.
29. Характеристика сучасної системи шкільної історичної освіти в Україні.
30. Шкільна документація вчителя історії

МОДУЛЬ 3

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Балух В. О. Візантиністика: Курс лекцій. Чернівці: Книги XXI, 2006. 606 с.
2. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: у 2-х т. Т. 1. Раннє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2009. 497 с.; Т.2. Високе і пізнє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. 616 с.
3. Балух В. О. Історія античної цивілізації : у 3 т. : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Чернівці : Наші кн., 2008. Т. 2 : Стародавній Рим. 847 с.
4. Балух В. О. Історія античної цивілізації : у 3 т. : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Чернівці : Наші кн., 2008. Т. 1 : Стародавня Греція. 654 с.
5. Балух В. О. Історія античної цивілізації : у 3 т. : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Чернівці : Наші кн., 2008. Т. 3 : Практикум. 542 с.
6. Блок М. Феодальне суспільство. Київ : Вид. дім «Всесвіт», 2001. 528 с.
7. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм XV–XVIII ст. Київ: «Наукова думка», 1995–1998. Т. 1–3.
8. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посіб. 6-те видання. Київ : Істина, 2009. 768 с.
9. Головченко В. І. Нова історія Азії та Африки : Колоніальний Схід (кінець XIX–друга третина XX ст.): нав. Посібник. Київ: Либідь, 2010. 520 с.
10. Гордієнко В. В., Гордієнко Г. М. Кривошея І. І. Історія середніх віків. Практикум. Частина I: навч. посібник. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2014. 574 с.
11. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. Москва: Искусство, 1984. 350 с.

12. Дахно І. І. Історія країн світу: Довідник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 814 с.
13. Дахно І. І. Історія країн світу: Довідник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 816 с.
14. Дейвіс Н. Європа. Історія. Київ : Основи, 2000. 1156 с.
15. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795–1990. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 239 с.
16. Дюби Ж. Європа в середні віки. Москва : Полиграфма, 1994. 312 с.
17. Дюби Жорж. Трьохчастна модель, или Представления средневекового общества о самом себе. Москва : Языки русской культуры, 2000. 320 с.
18. Западноевропейские страны. Особенности социально-экономических моделей. Москва, 2000. 272 с.
19. Историография новой и новейшей истории стран Европы и Америки. Москва, 1977. 421 с.
20. История дипломатии. В 5-ти томах. Т.1–3. Москва : «Издательство политической литературы», 1959–1965. 749 с.
21. История Европы с древнейших времен до наших дней: В 8 т. Т.2. Средневековая Европа. Москва : Наука, 1992. 808 с.
22. История зарубежных стран (1917–1945). Москва, 1967. 256 с.
23. История экономики: Учебник. Москва, 2000.
24. История Китая / В. В. Адамчик, М. В. Адамчик, А. Н. Бадан и др. Мн: Харвест, 2004. 736 с.
25. История мировой экономики. Москва, 1998. 129 с.
26. История средних веков: В 2 т. Т.1. Учебник. Москва : Изд-во Моск. у-та: Изд-во «Печатные традиции», 2008. 681 с.; Т.2. Раннее новое время. Учебник . Москва : Изд-во Моск. у-та : Наука, 2005. 432 с.
27. История Югославии. В 2-х томах. Т. 1. Москва: Изд-во Академии наук СССР, 1963. 736 с.
28. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії : Навч. посіб. Чернівці: Книги ХХІ, 2004. 384 с.

29. Яровий В.І., Рудяков П.М., Шумило В.П. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ століття). Курс лекцій: Навч. посібник. Київ : «Либідь», 2001. 632 с.
30. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. ХХ–початок ХХІ ст.: Навч. посіб. 2-ге вид. Київ: КНЕУ, 2008. 368 с.
31. Історія сучасного світу: Навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 551 с.
32. Історія сучасного світу: соціально-політична історія ХV–ХХ ст.: Навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 439 с.
33. Історія сучасного світу: соціально-політична історія ХV–ХХ ст. : Навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 489 с.
34. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти: Навч. посібник. Київ : Либідь, 2009. 352 с.
35. Кенигсбергер Г. Средневековая Европа. 400 – 1500 годы. Москва : Весь мир, 2001. 384 с.
36. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки. Київ : Либідь, 2002. 168 с.
37. Козицький А. М. Новітня історія Азії та Африки. Львів : «Афіша», 2005. 430 с.
38. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 751 с.
39. Крижанівський, О. П. Історія Стародавнього Сходу : підруч. для студ. істор. спец. вищ. навч. закл. Вид. 3-е, стер. Київ : Либідь, 2006. 589 с.
40. Крижановська О. О., Крижановський О. П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. Київ : «Либідь», 2006. 326 с.
41. Крюгер Р. Китай. История страны. Москва : Эскиммо; СПб.: Мидгард, 2008. 544 с.
42. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. Москва : Издательская группа «Прогресс», «Прогресс-академия, 1992. 213 с.
43. Ле Руа Лядори Э. История Франции. Королевская Франция. От Людовика XI до Генриха IV. Москва : Международные отношения, 2004. 416 с.

44. Ле Руа Ляддори Э. Монтайю окситанская деревня (1294–1324). Екатеринбург : Изд-во Уральского у-та, 2001. 536 с.
45. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 6-те, доп. Київ : Атика, 2009. 624 с.
46. Маначинский А. Югославия: приговор вынесен: Київ : Изд. дом «Румб», 2005. 288 с.
47. Мартиненко А.К., Мартиненко Б. А. Міжнародні відносини 1945–1975 років: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавництво «Ліра», 2007. 366 с.
48. Міжнародні організації: Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 440 с.
49. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець ХІХ–друга третина ХХ ст.): навч. посіб. Київ : Либідь, 2010. 520 с.
50. Новая история стран Европы и Америки. Москва : «Высшая школа», 2002.
51. Новая история стран Европы и Америки. ХVІ–ХІХ вв. В 3-х ч. Ч. 1. : Учеб. для студентов вузов. Москва : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2005. 528 с.
52. Новая история стран Европы и Америки. ХVІІ–ХІХ вв. В 3-х т. Москва : ВЛАДОС, 2002.
53. Новая история стран Европы и Америки. Второй период. Москва : «Высшая школа», 1998.
54. Новая история стран Европы и Америки. Начало 1870-х годов–1918 г. Москва: «Высшая школа», 2001.
55. Новая история стран Европы и Америки. Первый период. Москва : «Высшая школа», 1997.
56. Новейшая история. Москва, 1958. Ч. 1. 1917–1939.
57. Новейшая история 1918–1939 гг. Москва, 1974.
58. Новейшая история зарубежных стран. Европа и Америка. 1917–1939. Москва, 1975.

59. Новейшая история зарубежных стран: Европа и Америка. 1917–1945. Москва, 1989.
60. Новейшая история стран Западной Европы и Америки. Москва, 1966. Т. II. 1939–1945.
61. Новейшая история стран Западной Европы и Америки. 1918–1939 гг. Москва, 1959.
62. Новейшая история. 1918–1939 гг. Москва, 1972.
63. Платонов С. Ф. Полный курс лекций по русской истории. Москва : ООО “Издательство АСТ”, 2004. 843 с.
64. Поп Ю. І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI–поч. XX ст.): підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 376 с.
65. Попович М. Червоне століття. Київ : Арттек, 2007. С. 411–416.
66. Родригес А. М. История стран Азии и Африки в Новейшее время: учеб. для вузов. Москва : Проспект, 2009. 512 с.
67. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Київ : Либідь, 2000. 736 с.
68. Рубель В. А. Історія цивілізацій доколумбової Америки. Київ : Либідь, 2005. 504 с.
69. Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII–друга половина XIX ст.) Київ : Либідь, 2007. 560 с.
70. Священко З. В. Історія Росії XVIII–початку XX століття. Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. 558 с.
71. Священко З. В. Історія слов'янських народів: навчальний посібник: в 2 ч. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. Ч. 1. Південні і західні слов'яни з найдавніших часів до середини XVII ст.
72. Священко З. В. Історія слов'янських народів: навчальний посібник: в 2 ч. Умань : ПП Жовтий ОО, 2011. Ч. 2. Московська держава в XII–XVII ст.
73. Священко З. В. Новітня історія слов'янських народів: навчальний посібник: в 2 ч. Умань: ПП Жовтий О. О., 2012. Ч. 1. (1918–1945). 479 с.
74. Сіромська Р. Історія Західної Європи та Америки другої половини XX–початку XXI ст.: Практикум для студентів іст. фак-ту. Частина друга.

Львів : Тріада плюс, 2008. 212 с.

75. Сокирська В. В. Нова історія країн Європи та Америки: Навчальний посібник. У двох частинах. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013.
76. Сокирська В. В. Новітня історія країн Європи та Америки: Навчальний посібник. У двох частинах. Умань : ПП Жовтий О.О., 2013.
77. Таммита-Дельгода С. Индия. История страны. Москва : Эскиммо; СПб.: Мидгард, 2007. 352 с. С. 246–255.
78. Терещенко Ю. І. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст.: Навч. посібник. Київ : Перун, 1996. 496 с.
79. Тымовский М., Кеневич Я., Хольцер Е. История Польши. Москва: Издательство «Весь мир», 2004. 544 с.
80. Чорній В. П. Історія Болгарії. Львів : ПАІС, 2007. 404 с.
81. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття. Київ : Генеза, 2005. 816 с.
82. Яровий В. І. Історія західних та південних слов'ян у XX столітті : Курс лекцій: Навчальний посібник. Київ : Либідь, 1996. 416 с.
83. Яровий В. І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-ві–90-ті роки XX ст.: Курс лекцій: Навчальний посібник. Київ : Либідь, 1997. 269 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Баханов К. Сучасний шкільний підручник з історії України: проблеми ідейної послідовності. Історія та правознавство. 2008. №25. С. 16(1)–6(6).
2. Баханов К. О. Оновлення змісту сучасної шкільної історичної освіти: Монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. 326 с.
3. Бібік Н. М. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії практики. Профільне навчання : Теорія і практика: 36. наук, праць за матеріалами методолог. семінару АПН України. Київ : Пед. преса, 2006. С. 23–29.
4. Власов В. Яким має бути сучасний урок історії (До всеукраїнського конкурсу „Вчитель року”) . Історія в школах України. 2008. № 1. С. 15–19.
5. Горохівський П. І. Теорія і методика навчання історії: Курс лекцій: Для студентів денної і заочної форми навчання. Умань : ПП Жовтий О.О., 2013.
6. Державний стандарт загальної середньої освіти. Історія. Освіта України. 25 липня 1997.
7. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. URL: www.mon.gov.ua/education/average/drzh_stand.doc.
8. Державна програма „Вчитель”. Додаток до Національної доктрини розвитку освіти. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. Освіта України. 2001. № 29.
9. Євтушенко Р. Підручники з історії в школах України: погляд на перспективу. Історія в школах України. 2000. № 9.

10. Закон України „Освіта України. XXI століття. 1993 р. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті”. Освіта України. 2001. № 29.
11. Закон України „Про загальну середню освіту”. Освіта України. 1999. № 25.
12. Козлова Н. В. Карта на уроках історії. Історія та правознавство. 2007. №12(112). С. 8–10.
13. Конституція України. Київ. 1996.
14. Коритко А. Б. Робота з картою на уроках історії України. Історія та правознавство. 2007. №5. С. 3–4.
15. Курилів В. Методика викладання історії. Львів-Торонто, 2003.
16. Левітас Ф. Сучасний урок: основні вимоги до організації навчального процесу. Історія в школі. 2006. № 11 (12). С.26–33.
17. Лисенко Л. Г. Вивчення історичної особистості шляхом поєднання традиційних та інноваційних технологій. URL: (<http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-4816EF561CF71/list-B65BB05F26>)
18. Люшин М. Історію творять особистості: методичні рекомендації щодо вивчення особистості на уроках історії. Історія України. 2007. № 4.
19. Мороз П. Методичні вимоги і критерії до характеристики історичної особи. Історія в школах України. 1997. №3. С. 18–23.
20. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. Освіта України. 2001. № 29.
21. Особа в історії України: методика вивчення особистості URL: <http://lisnovychi.info/?p=4072>
22. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. Київ : Генеза, 2005. 328 с.
23. Пометун О. Інтерактивне навчання як сукупність технологій. Сільська школа України. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. №16–17 (88–89).

24. Пометун О. Як раціонально використати на уроці методичні можливості підручника нового покоління. Історія в школах України. 2004. № 3. С. 2–7.
25. Приходько А. Урок та інші форми навчання у сучасній методиці викладання історії. Історія в школі. 2006. № 2. С. 32–37.
26. Програми середньої загальноосвітньої школи з українською мовою навчання. Історія України 5–11 класи. Всесвітня історія. 6–11 класи.
27. Соловей С. Уроки з історії культури в 9 класі. Історія в школах України. 2001. №3. С.38–42.
28. Терно С. Методичний апарат підручника: яким він має бути. Історія в школах України. 2004. №5. С. 17–19.
29. Червак Г. Б. Проблема змісту історії у профільному навчанні URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2008/97-84-30.pdf>.
30. Юницька В. М. Формування хронологічних вмій у процесі роботи з хронологічною і синхроністичною таблицями. Все для вчителя. 2010. № 4. С. 62–67.

Інтернет ресурси:

31. http://direktor.at.ua/_dr/1/01595015.jpg Для істориків
32. <http://izbornyk.org.ua/> літописи історії України
33. www.mignews.com.ua – новини з України;
34. <http://uchitell.ucoz.ru/> – сайт призначений для вчителів історії та права;
35. www.doba.lviv.ua – сайт Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін;
36. www.litopys.kiev.ua – літописи історії України;
37. http://www.school.edu.ru/catalog.asp?cat_ob_no=6&oll.ob_no_to= Каталог ресурсів з історії.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСНОЇ ВІДПОВІДІ ПІД ЧАС ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ: ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ

Відмінно (A) (90 – 100 балів)	Студент логічно і глибоко розкрив сутність питання та послідовність подій, показав причино-наслідкові зв'язки, виділив проблемні аспекти та концептуальні особливості, аргументував свої висновки і власну оцінку ґрунтовним аналізом фактологічного та джерельного матеріалу. Студент всебічно володіє історіографічним та джерельним матеріалом. При викладі матеріалу чітко формулюються дефініції, правильно використовується фахова термінологія.
Добре (B) (82 – 89 балів)	Студент логічно і глибоко розкрив сутність питання та послідовність подій в контексті загальної тематики семінару, показав причино-наслідкові зв'язки, окреслив проблемні аспекти та концептуальні особливості, аргументував свої висновки і власну оцінку ґрунтовним аналізом фактологічного та джерельного матеріалу. Студент добре володіє історіографічним та джерельним матеріалом. При викладі матеріалу чітко формулюються дефініції та правильно використовується фахова термінологія.
Добре (C) (74 – 81 балів)	Студент логічно і достатньо повно розкрив сутність питання та послідовність подій, показав причино-наслідкові зв'язки, надав загальну характеристику проблемних аспектів та деяких концептуальних особливостей, аргументував свої висновки і власну оцінку аналізом фактологічного матеріалу. Студент загалом володіє історіографічним та джерельним матеріалом. При викладі матеріалу студент оперує окремими дефініціями та фаховими термінами.
Задовільно (D) (64 – 73 балів)	Студент розкрив сутність питання у загальних рисах та виклав послідовність подій, показав окремі причино-наслідкові зв'язки, виклав загальноствановлені висновки. Студент володіє незначним історіографічним та джерельним матеріалом.
Задовільно (E) (60 – 63 балів)	Студент розкрив сутність питання у загальних рисах та виклав послідовність окремих подій, не розкрив причинно-наслідкові зв'язки і частково навів загальноствановлені висновки. Студент володіє незначним історіографічним та джерельним матеріалом.
Незадовільно (FX) (35 – 59 балів)	Студент не знає відповіді на запитання.
Незадовільно (F) (1 – 34 балів)	Студент не з'явився на екзамен.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**ПРОГРАМА ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ
З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ:**

**Історія та археологія
другого рівня вищої освіти (магістр)
за спеціальністю:
032 Історія та археологія
денної та заочної форм навчання**

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри всесвітньої
історії та методик навчання
протокол № 5 від 25 жовтня 2023 р.

ВСТУП

Випускний екзамен студентів, які закінчують заклад вищої освіти, полягає у встановленні відповідності рівня якості отриманих ними знань вимогам стандартів вищої освіти після закінчення навчання за освітнім ступенем «магістр».

Випускний екзамен – це форма підсумкового контролю, що проводиться після завершення навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем з метою визначення фактичної відповідності підготовки випускників нормативним освітньо-кваліфікаційним вимогам.

Програма випускного екзамену охоплює теми фундаментальних дисциплін з історії та методики їх викладання, які забезпечують базовий рівень професійних знань та умінь магістра.

У програму екзамену включені питання з історії археологічної науки, історіографії всесвітньої історії, історії міжнародних відносин, історії міжнародних організацій, сучасної світової історіографії, Європейський Союз і Україна, фандрейзинг та основи проектної діяльності, культурно-історичний розвиток світових цивілізацій та методики навчання історії у вищій школі.

Метою державної атестації з освітньо-професійної програми підготовки студентів ОР «магістр» є визначення рівня засвоєння студентами цих нормативних дисциплін.

Інформаційною базою для формування засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки є змістові модулі за програмами навчальних дисциплін, що формують систему компетенцій магістра і виносяться на державну атестацію.

Відповідно до цього, до державного екзамену включено основні теоретичні питання із зазначених дисциплін.

Магістр історії повинен знати:

- Призначення і зміст гуманітарних наук, місце історії в системі гуманітарного знання, природу людського суспільства і роль особи в його функціонуванні.
- Теорії історичного процесу, етапи і методи історичного дослідження, соціальні функції історичної свідомості, місце і роль історичних знань у сучасному суспільстві.
- Етапи становлення і розвитку історії як науки, зміст основних напрямів і шкіл сучасної історичної науки, головні проблеми розвитку історіографії та вплив гуманітаристики на історіографічний процес.
- Міжнародні відносини і зовнішню політику провідних держав світу періоду новітньої історії, найбільш значимих проблем з історії міжнародних відносин та нові тенденції у їх розвитку в умовах постбіполярного світу і глобалізаційних процесів.
- Сутність, етапи та особливості інтеграційних процесів у Європі, організаційні та правові засади Європейського Союзу.
- Особливості створення, діяльності різноманітних регіональних і міжрегіональних міжнародних організацій.
- Типи і форми культури, її роль в житті суспільства, місце української культури в структурі європейської і світової культури.

- Базові засади методики навчання історії у профільній школі, інноваційних технологій (комп'ютерної, дослідницьких проєктів, навчання у співробітництві).

Магістр історії повинен вміти:

- Системно мислити і синтетично використовувати набуті знання у своїй дослідницькій та професійній діяльності.
- Проводити бібліографічний аналіз та опис, застосовувати способи та прийоми роботи з базами даних та інформаційних систем.
- Готувати наукові реферати, огляди літератури, рецензії.
- Застосовувати категоріальний апарат та методи дослідження, проводити історіографічний та джерелознавчий аналіз.
- Планувати та організовувати різноманітні види занять та використовувати найбільш ефективні методи і прийоми навчання, виховання і розвитку учнів, готовність презентувати особисту концепцію проектування дидактичної системи.
- Провести та завершити середній науковий проєкт, що об'єднує інструменти пов'язаних дисциплін та презентуючи свої відкриття у формі розповідного тексту з використанням нотаток, посилань, додатків, документів відповідно до теми та захистити його перед комісією науковців.
- Вільно володіти оптимальним понятійним апаратом курсу «Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі».
- Здійснювати відбір та реалізацію змісту навчального матеріалу з історичних дисциплін відповідно до мети і завдань історичної освіти з урахуванням найважливіших її функцій, а також особливостей даного закладу вищої школи, навчальних груп, окремих студентів.
- Застосовувати різноманітні засоби, загальнодидактичні та предметноспецифічні методи, прийоми, технології організації навчально-виховного процесу з історії.
- Співвідносити логіку побудови системи методів навчання історії із реальними особистісними характеристиками студентів, що забезпечують правильність вибору дидактичного засобу, методу чи прийому.
- Здійснювати дидактичний аналіз, об'єктивно оцінювати навчальні досягнення студентів, умови навчального та комунікативного процесу, своєчасно приймати рішення і домагатися їх виконання.
- Виховувати в студентів у процесі навчання історії інтерсоціальні риси особистості.
- Здійснювати самоаналіз власної діяльності, самоконтроль, самовдосконалення та самоосвіту з метою досягнення педагогічної майстерності, високого рівня професіоналізму та інноваційного стилю в освітній діяльності.

Випускний екзамен з всесвітньої історії та методик їх навчання складається в усній формі.

Модуль 1

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний курс для магістрів з всесвітньої історії складається з дисциплін: «Історія археологічної науки», «Історіографія всесвітньої історії», «Історія міжнародних відносин», «Історія міжнародних організацій», «Сучасна світова історіографія», «Європейський Союз і Україна», «Фандрейзинг та основи проектної діяльності», «Культурно-історичний розвиток світових цивілізацій», «Методика навчання історії у вищій школі». Курс має на меті сформувати цілісне знання всесвітньої історії, прослідкувати єдність процесів та виділити відмінності в розвитку країн світу, залучити студентів до загальнолюдських цінностей, досягнень світової культури, ідей гуманізму. Курс охоплює період від найдавніших часів і до сьогодення і ставить завдання оволодіння знаннями про історичний шлях, який пройшли народи та країни світу у взаємодії та взаємозв'язках, про єдність загального й особливого з позицій історизму, діалектичного розуміння багатогранності та суперечливості історії. Курс передбачає формування стійких уявлень про історію розвитку археології, історію міжнародних відносин, міжнародних організацій і Європейського Союзу, а також про історіографічний процес, сучасні концепції історичного пізнання та функціонування історичного знання, культурно-історичний розвиток світових цивілізацій і методику викладання історії у вищій школі.

Програми дисциплін враховують загальноприйняті у вищій школі принципи викладання навчальних дисциплін, складені у відповідності до типових програм історичних факультетів вищих навчальних закладів, з урахуванням шкільної програми для середньої загальноосвітньої школи.

ПРОГРАМА

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ

ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

Історія археологічної науки

Археологічні знахідки за часів античності та середньовіччя. Антикварний період розвитку археології – захоплення античністю і збиранням старожитностей у XV–XVII ст. Початок розкопок у Помпеях і Геркуланумі (Італія). Початок наукового дослідження пам'яток античного мистецтва І. Вінкельманом. Поява «національних археологій» у Північній Європі. Широкі розкопки курганів. К. Томсен, Й. Ворсо і система «трьох віків». Будівлі на палях на Цюрихському озері в Швейцарії. Дослідження Гальштатського могильника в Австрії. Місцезнаходження Ла-Тен на березі Невшательського озера. Початок вивчення кельтської цивілізації та її витоків. Скандинавський діалог: О. Монтеліус і С. Мюллер.

Галузі археології і її історія: антична (класична) археологія, первісна археологія, середньовічна (ранньоісторична) археологія. Східна археологія. Африканська археологія. Американська археологія. Зародження орієнтальної археології: Єгипет, Близький Схід, Месопотамія, Персія. Наполеонівська експедиція до Єгипту. В. Денон. Ж. Ф. Шампольон. Д. Бельцоні. О. Марієтт.

Е. Д. Кларк. Й. Л. Буркхардт. К. Д. Річ. Г. Ф. Гротефенд. Г. К. Ролінсон. Відкриття Ассирії: Ботта і Лейярд. Зародження біблійної археології. Відомості про пам'ятки Індії. Початок археології Нового Світу: цивілізація майя та «будівники пагорбів». Д. Л. Стівенс та Ф. Кезервуд. Т. Джефферсон. Е. Д. Скуайер та Е. Г. Девіс. Хронологічні та географічні рамки північноамериканської археології. Мемуари конкістадорів з загону Ернандо де Сото. П'ятистадійна класифікація доколумбових археологічних культур Г. Уіллі та Ф. Філліпс.

Початок археологічних досліджень в Україні. Історія археологічних відкриттів на теренах України за часів Російської та Австро-Угорської імперій. Археологічна діяльність викладачів та співробітників Університету Св. Володимира, Львівського університету, Одеського університету та наукових товариств Археологічні з'їзди в Україні. Основні етапи розвитку радянської археології. Археологічні заклади та видання. Інститут археології Академії наук та інші археологічні установи.

Історіографія всесвітньої історії

Поняття «історіографія». Історія історіографії як частина інтелектуальної історії. Предмет, мета й принципи історіографічного аналізу. Вплив філософських, економічних, соціальних і політичних ідей та умов на розвиток історіографії. Історія історичної думки й історія історичної науки. Історіографія й джерелознавство. Історіографія й наукознавство.

Давньогрецький поліс: соціально-економічні і політичні умови розвитку античної цивілізації. Грецька культура в класичний період: процеси індивідуалізації й раціоналізації. Історія як жанр літератури. «Батько історії» Геродот (490 – 428 рр. до н.е.). Предмет історії – «великі й подиву гідні діяння». Усна традиція й історичний метод Геродота.

Характерні риси і основні види середньовічного історіописання. Теологія історії – основа християнської історіографії. Взаємодія і взаємовплив античної й біблійної концепцій історії. Універсалізм і провіденціалізм християнського бачення минулого. Ідея розвитку в середньовічній теології історії. Дидактичність і символізм середньовічної історіографії. Жанри середньовічної історіографії (аннали, хроніки, історії) і її еволюція. Монастирі як центри письмової культури. Всесвітні хроніки.

Антропоцентризм культури Ренесансу. Історичні джерела гуманізму. Переосмислення античної спадщини мислителями Відродження. Ставлення гуманістів до середньовіччя. Раціоналізація погляду на минуле. Секуляризація історичної думки. Формування світської концепції й нової періодизації історії. Риторична школа й драматизація історії: Леонардо Бруні (бл. 1374 – 1444). Праця Лоренцо Валли (1407 – 1457) «Трактат про підробність Костянтинського дару» і початок філологічної критики джерел.

Формування історичної культури романтизму: ідеалізація й «присвоєння» минулого. Успіхи філологічної критики текстів і перегляд найважливіших питань джерелознавства. Прийоми історичної критики: з'ясування походження джерела, запозичень, вірогідності традиції. Критичний метод Леопольда фон

Ранке (1795 – 1886). Розробка нових методів дослідження (глибока внутрішня критика джерела, зіставлення свідчень), опора на офіційні документи. Новаторські семінари Ранке. Формування історичної «школи Ранке». Критика Л. Ранке гегелівської концепції історії й телеологічної теорії прогресу. Погляди Ранке на всесвітню історію.

Позитивізм: напрями історичних досліджень, нова методологія історії. «Позитивна філософія». Перенесення законів природи на історію суспільства. Основні елементи справжньої науки: збір фактів і встановлення закономірностей історичного процесу. Головний закон розвитку історії людства – диференціація й ускладнення функцій. Диверсифікованість і розширення джерел і кола історичних досліджень. Складання інфраструктури історіографії як окремої галузі знання. «Позитивістський стандарт» Шарля Ланглуа і Шарля Сеньбоса.

Історична наука у Франції. Криза позитивістської історіографії й формування школи «Анналів». Історія як проблема. Критика подієвої історії. Відновлення предмету й змісту історичної науки. Людина в історії й нове розуміння соціальної історії. «Бої за історію» Люсьєна Февра й «Ремесло історика» Марка Блока. «Методологічна революція» школи «Анналів». «Глобальна історія» і концепція історичного часу Фернана Броделя.

Історія міжнародних відносин

Особливості міжнародних відносин останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. Боротьба великих держав за остаточний розподіл світу в кінці ХІХ ст. Створення Троїстого та Франко-російського союзів. Початок боротьби держав за переділ світу на початку ХХ ст. Локальні конфлікти країн Європи. Міжнародні кризи та протиріччя на початку ХХ ст. Утворення Антанти. Антивоєнні рухи напередодні війни. Світ на шляху до Першої світової війни: балканський конфлікт 1912–1913 рр. та Липнева криза 1914 р. Міжнародно-правовий аспект Першої світової війни і мета воюючих держав. Закінчення Першої світової війни та її міжнародні підсумки.

Геополітичні зміни у світі після Першої світової війни. Паризька мирна конференція 1919 року. Мирні переговори з Німеччиною та її союзниками. Ліга Націй: цілі, завдання, та початок діяльності. Вашингтонські угоди 1921–1922 рр. Трансформації Версальсько-Вашингтонської системи у 20-ті рр. Міжнародні відносини в період стабілізації (1924–1928). Стабілізація світового порядку і міжнародні відносини, «План Дауеса» і його міжнародний аспект. Загальні оцінки Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів.

Встановлення фашистського режиму в Німеччині, його зовнішньополітична програма. Криза Версальсько-Вашингтонської системи. Спроби створення системи колективної безпеки в Європі. Радянський чинник у міжнародних відносинах.

Дестабілізація становища; крах репараційної системи і провал ідеї роззброєння. Утворення вогнищ війни на Далекому Сході і в Європі. Політика «невтручання» великих держав і її міжнародні наслідки. Утворення блоку держав-агресорів. Агресивні акції Японії на Далекому Сході і в Європі.

Аншлюс Австрії і підготовка Німеччини до загарбання Чехословаччини. Мюнхенська угода 1938 р. і передвоєнна політична криза в Європі. Крах політики західних держав щодо умиротворення агресора. Англо-франко-радянські переговори 1939 р. Радянсько-німецьке зближення. Договори СРСР та Німеччини 1939 р. та їх сучасна оцінка.

Геополітичні зміни в світі після Другої світової війни. Становлення біполярної структури міжнародних відносин. Мирні угоди з колишніми союзниками Німеччини. «Дунайська конвенція» 1948 р. Трієстське питання і австрійська проблема в міжнародних відносинах 1945–1955 рр. Мирне врегулювання в Азії. Створення Організації Об'єднаних Націй. Причини, сутність та основні етапи «холодної війни». Утворення військово-політичних блоків. Зовнішньополітичні цілі та доктрини країн Заходу і СРСР. Сателізація країн Центрально-Східної Європи.

Інституційне оформлення воєнно-блокового протистояння. Корейська війна 1950–1953 рр. і її міжнародні наслідки. Ескалація гонки озброєнь в 50-х – на початку 60-х рр. XX століття. Регіональні конфлікти та проблеми їх розв'язання в умовах біполярного світу. Радянсько-американські відносини на рубежі 1950–1960-х рр. Карибська криза 1962 р.

Витоки розрядки міжнародної напруженості. Дипломатична боротьба за обмеження ядерних озброєнь. Перші міжнародні договори по контролю над озброєнням. Радянсько-американські відносини в 1963–1969 рр. Зовнішня політика Шарля де Голля. Концепція «єдиної Європи від Атлантики до Уралу». Проблеми європейської безпеки в діяльності ОВД і НАТО.

Міжнародні відносини в першій половині 1970-х рр. Пошуки шляхів розрядки. Радянсько-американські відносини в 70-і рр. Гельсінський процес і проблема скорочення звичайних озброєнь в Центральній Європі. Нормалізація відносин європейських держав. «Нова східна політика» уряду В. Брандта. Підписання Заключного акту НБСЄ. Основні принципи Гельсінського акту та його історичне значення.

Міжнародні відносини в другій половині 1970-х рр. Наростання суперечностей світового розвитку. Зрив розрядки міжнародної напруженості: причини і наслідки. Радянське вторгнення в Афганістан. Загострення «холодної війни» між протилежними системами.

Нова зовнішня політика СРСР. Перехід у взаємовідносинах між СРСР і США від конфронтації до співробітництва. Концепція «нового політичного мислення» М. С. Горбачова. Радянсько-американський діалог в роки «перебудови». Вплив нового зовнішньополітичного мислення, американо-радянського співробітництва на світові процеси. Загальноєвропейський процес в 1985–1991 рр. Антитоталітарні демократичні революції 1989–1990 рр. в Східній Європі і затухання «холодної війни». Розпад Югославії. Об'єднання Німеччини. Серпневі події 1991 р. у Москві і розпад СРСР. Утворення СНД, закінчення «холодної війни» та її наслідки.

Провідні тенденції міжнародних відносин на рубежі століть. Проблема міжнародної безпеки за умов глобальних викликів постбіполярних часів. Криза ООН і СБСЄ ОБСЄ. Проблема забезпечення європейської і загальної безпеки.

Розширення НАТО на Схід. «Доктрина гуманітарного втручання». Регіоналізація і глобалізація міжнародних відносин.

Культурно-історичний розвиток світових цивілізацій

Співвідношення понять культура та цивілізація. Лінійний та цивілізаційний підходи до історії світової культури. Єдність і різноманітність світової культури. Поняття культурного регіону. Регіональна типологія світової культури. Динаміка культурно-історичних процесів у Європі. Мистецтво в структурі європейської культури. Сполучені Штати Америки: культура раннього колоніального періоду. Американська культура та здобуття державної незалежності США.

Специфічні риси історії та соціальної організації індійського суспільства. Роль релігій у формуванні індійської культури та світоглядних парадигм. Умови формування китайської цивілізації. Давні китайські релігії та їх вплив на характер китайської культури. Культура Японії в колі азійських культур.

Проблема типології культури народів доколумбової Америки. Цивілізації ольмеків, Теотіуакан, сапотеків. Цивілізації майя, тольтеків, ацтеків. Завоювання Америки європейцями та його наслідки для культури аборигенів. Давні культури Південної Америки. Культури-попередники інків в Андах: Чавін-де-Уантар, Мочіка, Уарі, Тіауанако, Ліма, Чімор. Культури індіанців Колумбії: Каліма, Кімбайя, Нарінью, Сіну, Толіма, Муїски. Інки – творці найбільшої держави доколумбової Америки.

Характер культури домусульманських арабів. Мусульманське віровчення. Коран і Суна. Вплив мусульманства на розвиток культури. Система цінностей мусульманської культури. Взаємовплив християнської та мусульманської культур. Сучасний мусульманський фундаменталізм.

Сучасна світова історіографія

Вплив на сучасну світову історіографію геополітичних колізій ХХ ст., науково-технічної революції і світоглядної кризи. Постмодернізм і уточнення предмету історіографії. Епістемологічний і когнітивний підходи до вивчення історичної творчості. Світова історіографія як результат діяльності світової фахової спільноти істориків. Теорія «наукових революцій» й історична наука. «Деконструкція наративу», заперечення об'єктивності «метаоповідей». Французькі філософи історії про неоднозначність змісту і смислів понять. Вплив їх вчення на історіографію. «Лінгвістичний поворот» в історичній науці.

Антропологізація історії. Розширення предмету історії: «історія ментальностей», «історія ціннісних орієнтацій», «історія взірців діяльності», «нова інтелектуальна історія». Вивчення культурних феноменів індивідуальної і колективної свідомості «Монтайю, окситанське село у 1294 – 1324 рр.» Е. ле Руа Лядюрі. Методика «щільного опису» й «історія знизу». «Третє покоління» Школи «Анналів» і пошуки консенсусу в історичній науці. Гендерна історія. Постколоніальні дослідження. Усна історія. Локальна історія. Просопографія. Потестарна імагологія. Ментальна географія. Історія повсякденності у

Німеччині як напрям культурно-антропологічної історії. Творчість Альфа Людтке.

Польська історіографія після падіння комуністичного режиму. Система організації польської історичної науки. Основні напрями сучасних історичних досліджень. «Новітня історія Польщі» як пріоритетний напрям сучасної польської історіографії. Вивчення національної історії XIX ст. Дослідження раннього модерного часу XVI – XVII ст. Польська медієвістика: основна проблематика, напрями і школи.

Перегляд теоретичних, методологічних, методичних засад історичної науки у Російській Федерації після 1991 р. Дискусії навколо марксистської історіографії. Перегляд загальної схеми історії Росії. Утвердження нових підходів в історіографії: формаційний, цивілізаційний, модернізаційний та постмодерністський. Варіанти інтерпретації модернізаційних процесів в минулому. Влада й історична наука в РФ. Вплив стереотипів на російську історіографію. Повернення до великодержавних взірців висвітлення минулого. Україна у висвітленні російських істориків.

Європейський Союз і Україна

Передумови Української євроінтеграції. Європейська інтеграція як незмінний стратегічний пріоритет державної політики незалежної України. Становлення та динаміка відносин між Україною та ЄС. Історичні етапи розвитку відносин між Україною та ЄС. Відкриття представництва Європейської Комісії в Україні. Підписання між Україною та Європейським Союзом Угоди про партнерство та співробітництво (УПС). Ухвалення Європейською Радою 10 грудня 1999 р. в Гельсінкі Спільної стратегії ЄС щодо України (ССУ). Формування інституційно-правової системи співробітництва України з ЄС. Ухвалення Плану дій Україна – ЄС. Спільні органи співробітництва України та ЄС. Саміти Україна-ЄС, Рада та комітет з питань співробітництва, Комітет асоціації України-ЄС, Комітет з питань європейської інтеграції, Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції. Комітет регіонів ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: етапи та механізми. Виникнення європейської політики сусідства. Європейська політика сусідства та Україна. Співпраця між Україною та ЄС у спільних площинах ЄПС: Політичний і людський виміри; Економічний вимір; Вимір безпеки. Позиція України щодо Європейської політики сусідства. Основні недоліки програми Європейської політики сусідства для України.

Запровадження ініціативи «Східне партнерство». Суть політики Європейського Союзу «Східне партнерство». Тематичні платформи, як ключові елементи політики «Східного партнерства». Україна і політика «Східного партнерства». Саміти «Східного партнерства». Двосторонній вимір Східного партнерства. Багатосторонній вимір Східного партнерства. Ініціативи-флагмани Східного партнерства. Форум громадянського суспільства Східного партнерства. Парламентський вимір Східного партнерства. Підготовка Угоди про асоціацію. Політична асоціація та економічна інтеграція України. Основні складові Угоди. Принципи Угоди. Мета Угоди. Зміст Угоди. Галузеве

співробітництво. Інституційні, загальні й прикінцеві положення Угоди. Набуття чинності Угоди про асоціацію. Порядок реалізації Угоди. Переваги й ризики впровадження положень Угоди. Наслідки реалізації положень Угоди для міжнародного становища України та взаємовідносин з державами-сусідами. Розроблення плану дій щодо безвізового діалогу. Нормативно-правова база безвізового діалогу. Виконання плану дій щодо безвізового діалогу між Україною та Європейським Союзом. Запровадження ЄС безвізового режиму для громадян України. Умови безвізового режиму для громадян України. Співпраця у сфері безпеки та оборони. Торговельно-економічне співробітництво. Співробітництво у сфері юстиції і внутрішніх справ. Спільні екологічні заходи. Співробітництво в енергетичній сфері. Співпраця у транспортній галузі. Співпраця у гуманітарній сфері. Болонський процес. Макрофінансова підтримка України Європейським Союзом. Співпраця України з ЄС в рамках «Чорноморської синергії». Взаємовідносини Україна-НАТО. Історія співпраці України й Альянсу. План дій Україна-НАТО. Співробітництво у військовій сфері. Співпраця у сфері науки і техніки. Функціональне забезпечення безпекової політики держави. Національна система координації взаємовідносин з Альянсом. Переваги й ризики зближення України та НАТО. Подолання стереотипів про НАТО та інформаційна політика. Двосторонні відносини України з країнами-сусідами, які є членами НАТО. Участь України у миротворчих місіях НАТО. Перспективи співробітництва України з НАТО. Напрями та перспективи європейської інтеграції України. Підтримка держав-членів ЄС європейського вибору України. Співробітництво України з державами-членами ЄС у контексті інтеграції України до Європейського Союзу

Історія міжнародних організацій

Поняття міжнародної організації. Коротка історія розвитку міжнародних організацій. Проблема класифікації міжнародних організацій. Функції міжнародних організацій. Міжнародні службовці та постійне представництво при міжнародній організації. Передумови виникнення міжнародних організацій (МО). Священний союз. Дунайська комісія. Міжнародний телеграфний союз. Всесвітній поштовий союз. Всесвітня метеорологічна організація (ВМО). Міжнародний комітет мір і ваг. Міжнародний союз охорони промислової власності. Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності. Міжнародний союз боротьби з рабством. Міжнародний союз митних тарифів. Міжнародний союз залізничних товарних перевезень. Створення Ліги Націй. Діяльність. Причини краху. Історія створення ООН. Головні органи ООН. Мета, цілі та принципи діяльності. Структура органів ООН. Генеральна Асамблея. Рада Безпеки. Економічна і соціальна рада. Рада з опіки. Міжнародний суд. Секретаріат. Діяльність ООН з підтримки міжнародного миру і безпеки. Інституційні підстави діяльності ООН з підтримки миру і безпеки. Нові концептуальні засади з підтримки міжнародного миру і безпеки. Співпраця в соціально-економічній сфері в рамках ООН. Проблема реформування.

Історія Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Діяльність ЮНЕСКО. Діяльність у галузі освіти, культури. Співробітництво України в рамках ЮНЕСКО. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). Історія, мета створення та організаційна структура. Генеральна асамблея. Діяльність ВОІВ. Розвиток міжнародного права інтелектуальної власності. Проект ІМПАКТ. Мадридська і Гаазька системи договорів. Історія створення та діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ). Історія створення МОМ, статут. Цілі та завдання. Організаційна структура МОМ. Діяльність МОМ в Україні. Всесвітня туристична організація (ВТО). Історія створення ВТО. Організаційна структура. Діяльність ВТО. Розвиток туристичної галузі в Україні та співпраця з ВТО. Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ).

Історія створення НАТО. Трансформація НАТО в нових геополітичних реаліях. Мета і цілі діяльності НАТО. Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП). Інституційна структура. Історія створення ОБСЄ. Організаційна структура. Оперативні підрозділи ОБСЄ. Діяльність ОБСЄ. Співпраця НАТО та ОБСЄ. Співробітництво України з НАТО та ОБСЄ. Ліга арабських держав (ЛАД). Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ). Організація «Ісламська Конференція» (ОІК). Асоціація раїн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК). Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА). Шанхайська організація співробітництва. Історія АЗПАК. Організація Африканської Єдності. Історія виникнення. Діяльність. Причини розпаду. Трансформація у Африканський союз. Економічне співтовариство країн Західної Африки. Історія розвитку та діяльність. Східноафриканське співтовариство. Історія розвитку та діяльність Східноафриканського співтовариства. Союз Арабського Магрибу, історія створення та діяльність.

Історія та діяльність Ради Європи (РЄ). Співробітництво між Україною та Радою Європи. Співдружність незалежних держав (СНД). Відносини України і СНД. Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС). Історія Європейського Союзу. ГУАМ – історія створення та розвитку. Історія створення СОТ. Організаційна структура. Сфера діяльності та функції СОТ. Міжнародна торгівля послугами та СОТ. Процедура вступу країни до СОТ. Переваги та недоліки вступу України у СОТ. Мета створення МВФ. Структура та фінансова база Організації. Форми діяльності МВФ. Процес допомоги країнам-членам МВФ. Організаційна структура Світового банку. Операції СБ. основні відмінності між МВФ і СБ. співпраця між МВФ та СБ, співробітництво України та МВФ. Співпраця України та Світового банку. Міжнародний олімпійський комітет (МОК). Міжнародні спортивні федерації (МСФ). Національний олімпійський комітет (НОК). Всесвітня рада церков (ВРЦ). Цілі та завдання організації. Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ). «Міжнародна амністія».

Фандрейзинг та основи проектної діяльності

Сутність понять «діяльність», «дослідницька діяльність», «інноваційна діяльність», «фахівець дослідницько-інноваційного типу». Основи компетентнісного підходу до підготовки фахівців. Інтерактивні та інноваційні методи навчання. Поняття про проектну культуру, проект, проектну діяльність. Стратегія роботи зі стейкхолдерами. Характеристика проектної діяльності. Визначення проекту та його основні риси. Класифікація проектів. Етапи проектної діяльності. «Життєвий цикл» проектів. Джерела ідей. Методигенерації ідей: брейнштурмінг, брейнрайтинг. Методи експертних оцінок проектних ідей: метод середніх арифметичних, метод медіан. Формування команди проекту. Стиль керівництва в команді. Співробітництво і комунікація в команді. Проблемна ситуація та центральна проблема. Цільові групи і стейкхолдери проекту. Методи аналізу проблем та встановлення причинно-наслідкових зв'язків: LEAN-аналіз, «дерево проблем». Загальна мета і детальні цілі проекту. «Дерево цілей». Оцінка формулювання мети за SMART- технологією. Аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. SWOT-аналіз. Визначення завдань і методів проекту. Оцінка результативності проекту. Логіко-структурна матриця проекту. Ієрархічна структура робіт. Сітковий графік. Критичний шлях. Діаграма Ганта. Календарний графік. Структура поділу праці – WBS. Розподіл ролей і функцій. Матриця відповідальності.

Основні поняття фандрайзингу. Класифікація грантодавців. Фактори, що впливають на вибір фонду. Правила першого звернення до фонду. Правила успішного фандрейзингу. Помилки фандрейзингової діяльності. Вимоги до проектних заявок. Правила складання попередніх заявок. Структура повної заявки: титульний лист, зміст, анотація. Постановка проблеми, мета й завдання. Методи й очікувані результати. Бюджет або кошторис витрат. Оцінка результатів. Поширення інформації про проект. Стійкість проекту. Виконавці проекту. Супровідні документи. Самооцінка й експертиза проекту. Структура презентації проекту. Використання допоміжних засобів. Відповіді на запитання. Зовнішній вигляд. Мистецтво презентації за Стівом Джобсом. Труднощі, які виникають при реалізації проекту. Управління проектом – управління ресурсами. Моніторинг й оцінка проекту. Методи й інструменти оцінки. Змістовна й фінансова частини звіту. Поширення результатів проекту.

Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі

Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі – науково-педагогічна дисципліна. Предмет і завдання курсу. Зміст і структура курсу. Зв'язок методики з психологією, педагогікою, методикою викладання історії в школі. Основна методична література. Аналіз основних підручників, навчальних посібників історичних дисциплін.

Мета та завдання кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Основні елементи КМС. Особливості нормування навчального навантаження. Робочі навчальні програми в умовах КМС. Формування і оцінювання модулів навчальних дисциплін.

Методи навчання як педагогічна категорія. Нові вимоги до методів навчання на сучасному етапі. Визначення методів навчання у ВНЗ. Структура

об'єкта методів навчання. Класифікація методів навчання . Методи навчання і методи науки у вищій школі. Вибір методів навчання викладачем на основі їх взаємодії і взаємозв'язку.

Традиційні засоби навчання, їх класифікація та використання. Нові інформаційні технології у викладанні історичних дисциплін. Методика створення мультимедійного лекційного курсу з історичних дисциплін.

Загальні вимоги педагогічної науки до лекції. Структура лекції. Підготовка лекції. Основні елементи процесу викладання лекцій у вищій школі. Використання наочності, технічних засобів навчання дидактичних матеріалів у ході викладання лекції. Інтерактивні технології

Загальні вимоги педагогічної науки до семінарських занять. Структура семінару. Підготовка до семінарського заняття. Основні організаційні форми проведення семінару. Елементи процесу проведення семінару. Проблема забезпечення ефективності заняття. Інші форми організації навчально-виховного процесу.

Поняття і мета практичного заняття. Лабораторні заняття, методика їх проведення. Факультативи. Консультації. Організація навчальних і переддипломних практик.

Суть і значення самостійної роботи студентів. Види самостійної роботи і педагогічне керівництво нею. Методика організації самостійної роботи студентів ВНЗ. Керівництво і контроль за самостійною роботою студентів під час вивчення курсів історичних дисциплін. значення індивідуальної роботи для навчально-виховного процесу. Форми і методи організації індивідуальної роботи із студентами під час вивчення історичних дисциплін.

Функції контролю та оцінювання знань студентів. Контроль успішності студентів. Види контролю знань. Система оцінювання знань студентів на семінарських та практичних заняттях. Заліки. Екзамени. Оцінювання знань студентів в умовах КМС.

Організація дослідницької діяльності студентів. Місце дослідницької роботи у навчальному процесі. Історичні гуртки. Оформлення і ведення документації. Облік і контроль наукової діяльності. Методика проведення групової та індивідуальної роботи із студентами. Методика проведення занять у проблемних групах, гуртках.

Основи науково-педагогічної діяльності викладача історії. Система підготовки і перепідготовки науково-педагогічних працівників. Система вимог до особистості викладача історичних дисциплін.

МОДУЛЬ 2
ПИТАННЯ ДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ
З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ

1. Анди в доколумбову добу.
2. Вплив Чарльза Дарвіна на розвиток антропології та первісної археології.
3. Гендерні студії як важливий напрям сучасної історіографії.
4. Джерела ідей. Методи генерації ідей: брейнштурмінг, брейнрайтинг.
5. Історична антропологія: праці Емануеля Ле Руа Лядюрі.
6. Історія створення НАТО. Мета і цілі діяльності НАТО.
7. Історія створення та організаційна структура ЮНЕСКО.
8. Культура арабо-мусульманського Сходу.
9. Культурно-історичний розвиток Європейської та Північноамериканської цивілізацій.
10. Ліквідація Версальської системи і встановлення німецької гегемонії в Європі (1933 – 1939).
11. Нові тенденції розвитку історіографії в пострадянській Росії.
12. Основні поняття фандрайзингу.
13. Особливості розвитку японської культури.
14. Особливості сучасного стану розвитку польської історіографії.
15. Поняття про проектну культуру, проект, проектну діяльність.
16. Репресії сталінського режиму проти українських вчених-археологів
17. Риторичний напрям гуманістичної історіографії Італії (Леонардо Бруні, Лоренцо Валла).
18. Роль релігій у формуванні індійської культури та світоглядних парадигм.
19. Співробітництво України з НАТО та ОБСЄ.
20. Теоретичні і методологічні засади історичної школи «Анналів».
21. Україна і політика «Східного партнерства».
22. Характерні риси головних видів історичних творів середньовіччя: анналів, хронік, історій.
23. Напрями та перспективи європейської інтеграції України.
24. Підтримка держав-членів ЄС європейського вибору України.
25. Вікентій В'ячеславович Хвойка та його внесок у дослідження давньої історії України.
26. Етапи проектної діяльності. «Життєвий цикл» проектів.
27. Історичні етапи розвитку відносин між Україною та ЄС.
28. Основні риси міжнародних відносин наприкінці XIX – на початку XX ст.
29. Регіональні конфлікти та проблеми їх розв'язання в умовах біполярного світу.
30. «Вступ до вивчення історії» Шарля Ланглуа і Шарля Сеньобоса про роботу з історичними джерелами.
31. «Історія» Геродота і формування наративного напрямку античної історіографії.
32. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН): історія та діяльність.
33. Видатні археологічні відкриття XIX століття в галузі палеоліту, їх значення

34. Європейська політика сусідства та Україна.
35. Загальна характеристика ООН. Цілі та принципи діяльності.
36. Запровадження ЄС безвізового режиму для громадян України. Умови безвізового режиму для громадян України.
37. Історія створення ОБСЄ. Організаційна структура, мета та цілі діяльності.
38. Культурні особливості китайської цивілізації.
39. Ліга арабських держав, цілі та принципи діяльності.
40. Мирне врегулювання після Першої світової війни. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних договорів.
41. Міжнародні відносини 70-х – першої половини 80-х років ХХ ст.: від політики розрядки до посилення конфронтації між протилежними системами.
42. Німецька класична школа історіографії Леопольда Ранке.
43. Нові тенденції в міжнародних відносинах другої половини 80-х – початку 90-х років. Закінчення «холодної війни».
44. Предмет, завдання, принципи, методи історіографії.
45. Спільні органи співробітництва України та ЄС.
46. Становлення біполярної структури міжнародних відносин. Початок «холодної війни».
47. Типологія культури як наукова проблема. Історична та регіональна типологія культури та цивілізацій.
48. Управління проектом – управління ресурсами. Моніторинг й оцінка проекту.
49. Формування команди проекту. Стил ь керівництва в команді.
50. Цивілізації Мезоамерики.
51. Геополітичні зміни у світі після Першої світової війни.
52. Організаційні форми навчання історичних дисциплін у вищій школі.
53. Основні положення про кредитно-модульну організацію навчального процесу у ВНЗ.
54. Роль і місце лекції у навчальному процесі.
55. Розвиток лекційної форми у системі вузівського навчання.
56. Умови ефективності лекцій з історичних дисциплін у вищій школі.
57. Основні принципи і функції лекцій з історичних дисциплін у вищій школі.
58. Структура лекцій з історичних дисциплін у вищій школі.
59. Методика підготовки і проведення семінарів з історичних дисциплін у вищій школі.
60. Робота студентів у проблемних групах і виконання проектів з історичних дисциплін у вищій школі.
61. Поняття і мета практичних занять з історичних дисциплін у вищій школі.
62. Організаційні форми самостійної роботи студентів з історичних дисциплін у вищій школі.
63. Використання мультимедійних технологій у викладанні історичних дисциплін.
64. Методика організації і проведення навчальних практик на історичному факультеті.
65. Методи навчання історичних дисциплін у вищій школі.
66. Колоквіум у процесі навчання історичних дисциплін у вищій школі.

67. Функції і форми педагогічного контролю у вищій школі.
68. Види семінарських занять з історичних дисциплін.
69. Позааудиторна робота з історичних дисциплін у вищій школі.
70. Методика організації науково-дослідницької роботи під час вивчення історичних дисциплін.
71. Система вимог до особистості викладача історичних дисциплін.
72. Види і форми підсумкового контролю знань студентів.
73. Тестування студентів. Форми тестового контролю.
74. Основна документація викладача історичних дисциплін у вищій школі.
75. Система підготовки і перепідготовки науково-педагогічних працівників.

МОДУЛЬ 3
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ВИПУСКНОГО
ЕКЗАМЕНУ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ

1. Ассаул В. Метод проектів у виховній роботі. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник [За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька]. Київ: Департамент, 2008. 520 с.
2. Бабій О. Я., Петрик О.В., Скорохода М. Р. Гранти 2017. Каталог донорських організацій: навч.-практичний посібник. Бурштин: Клуб сталого бізнесу, 2017. 89 с.
3. Бабій О.Я. Посібник з фандрейзингу для бізнес-об'єднань: посібник. Київ, 2017. 168 с.
4. Бабій О.Я., Петрик О.В., Скорохода М.Р. Гранти 2017. Каталог донорських організацій: навч.-практичний посібник. Бурштин: Клуб сталого бізнесу, 2017. 89 с.
5. Батенко Л. П. Управління проектами: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 231с.
6. Болонський процес: Документи. З.І. Тимошенко (уклад.). Київ: Видавництво Європейського ун-ту, 2004. 169 с.
7. Болонський процес: Нормативно-правові документи Болонський процес: Нормативно-правові документи. З.І. Тимошенко (уклад.) З.І. Тимошенко (уклад.). Київ: Видавництво Європейського ун-ту, 2004. 101с.
8. Величко О.Б. Гуманізація освіти та її вплив на становлення особистості студента. *Проблеми освіти*. Київ, 2001. Вип.24. С. 25-29
9. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ, Вид. дім «Києво- Могиллянської академії», 2011. 395 с.
10. Возна З. О. Організація проектної діяльності учнів: навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «магістр» денної та заочної форми навчання. Умань: «ВПЦ» Візаві, 2019. 266 с.
11. Драч О. О. Зарубіжна історіографія всесвітньої історії. Навчальний посібник Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А. 2015. 164 с
12. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. Київ, Смолоскип, 2002. 168 с.
13. Голиш Г. М. Історія історичної науки від найдавніших часів до кінця ХІХ століття: підручник для студентів ВНЗ зі спеціальності «історія». Черкаси : Вертикаль, 2015. 260 с.
14. Гордієнко В. В. Історіографія всесвітньої історії. Умань, 2012. 312 с.
15. Гордієнко В. В., Гордієнко Г. М. Історіографія всесвітньої історії : навч. посіб. : в 2 ч. Ч. 1. МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: ВПЦ «Візаві», 2022. 262 с.
16. Горохівський П. І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі: Навчально-методичний посібник для магістрантів денної та заочної форми навчання. Умань : ПП Жовтий О., 2012. 152 с.
17. Давня історія України у трьох томах. Київ, 1996-2000.
18. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»). Київ,

1994.

19. Дмитрієв І. А. Управління проектами: навчальний посібник [І. А. Дмитрієв, Г. В. Деділова, І. М. Кирчата та ін.]. Харків, ХНАДУ, 2013. 236 с.
20. Дюпон-Мельниченко Ж.-Б., Ададуrow В. Французька історіографія ХХ століття. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Львів: Класика, 2001. 170 с.
21. Дюррозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. Пер з фр. Є.Марічева, Л.Погорєлової, В.Чайковського. Київ, Основи, 1995. 903 с.
22. Законодавство України про працю: Збірник законодавчих та нормативних актів. Упоряд. М. І. Камлик. Київ: Атіка, 2003. 944 с.
23. Залізняка Л. Л. Первісна історія України. Київ, 1999.
24. Зашкільняк Леонід. Про історичне мислення та роль історика у сучасному світі. *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини.* Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 16. У 2 ч. Ч. 1.
25. Зашкільняк Л. Методологія історії. Львів, 1999. 386 с.
26. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. Львів: ПАІС, 2007. 312 с.
27. Зашкільняк Л. Методологія історії. Львів, 1999. 386 с.
28. Інститут археології Національної академії наук України. 1918–2014 [гол. ред. П. П. Толочко]. Київ: В. Д. : «АДЕФ-Україна», 2015.
29. Інформаційні технології і засоби навчання: зб. наук. праць / за ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука. Київ: Атіка, 2005. 272 с.
30. Історик на зламі епох. Станіслав Кульчицький: Матеріали до біобібліографії. Інтерв'ю. Спогади [Упорядники бібліографії І. Кузьміна, О. Юркова; автор історіографічного нарису О. Юркова]. Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. 531 с.
31. Історіографічний словник : навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. За ред. С. І. Посохова. Харків. Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. 320 с.
32. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. ХХ – початок ХХІ ст.: Навч. посіб. 2-ге вид., без змін. Київ, КНЕУ, 2008. 368 с.
33. Історія світової культури. Навчальний посібник [Шейко В. М., Гаврюшенко О. А., Кравченко О. В.]. Київ: Кондор, 2006. 408 с.
34. Історія світової культури: Культурні регіони: навчальний посібник для студ. гум. спец. вузів [Л. Т. Левчук, В. С. Гриценко, В. В. Єфименко та ін.]. Київ: Либідь, 2000. 520 с.
35. Історія світової та вітчизняної культури: Навчальний посібник [За ред. Юрій М. Ф.] Київ, Дакор, 2007. 454 с.
36. Історія світової та української культури: підручник для ВНЗ [В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук., В. А. Режко]. Київ, Літера ЛТД, 2010. 480 с.
37. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV – ХХ століть: Навч. посіб. Ю. А. Горбань, Б. І. Білик, Л. В. Дячук та ін.; За ред. Ю. А. Горбаня. Київ, Знання, 2007. 439 с.
38. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій. Київ, 2004.
39. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. Зі статтею Ганса-

- Георга Гадамера. Київ, 2006. 342 с.
40. Козеллек Р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу. Київ, Дух і літера, 2005. 380 с.
 41. Колесник І. І. Українська історіографія XVIII – поч. ХХ ст. Київ, 2000.
 42. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: навчальний посібник. Київ, «Центр учбової літератури», 2017. 178с.
 43. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика 1945 – 1980. Київ: Либідь, 2007. 190 с.
 44. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід за загальною редакцією Ю. Шаповала. Київ : ІПЕНД, 2013. 600 с.
 45. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. Видання 2-ге, перероб. та доп. І. І. Тюрменко, С. Б. Буравченкова, П. А. Рудик, С. І. Береговой, Є. Е. Кобилянський, В. О. Колосок, Н. М. Левицька, Н. В. Терес, М. М. Рогожа, І. І. Сторожик. За ред. І. І. Тюрменко. Київ,
 46. Культурологія: українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. За ред. М. М. Заковича. Київ: Знання, 2009. 589 с.
 47. Лалак Н. Формування професійної компетентності у майбутніх учителів як психолого-педагогічна проблема. *Рідна школа*. 2009. № 5–6. С. 17–20.
 48. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник [За ред. А. Яртия, В. Мельника]. Львів: Світ, 2005. 567 с.
 49. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції підручник. Київ, «Центр учбової літератури», 2015.320 с.
 50. Мартиненко А. К., Мартиненко Б. А. Міжнародні відносини 1945 – 1975 років: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, Видавництво Ліра-Київ, 2007. 366 с.
 51. Матвійшин Є. Г. Планування проектних дій: навч. посіб. К: «Хай-Тек Прес», 2008. 216 с.
 52. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі: Курс лекцій: Навчально-методичний посібник для магістрантів денної та заочної форм навчання. Горохівський (авт. і упорядник). Умань: ПП Жовтий О., 2013. 254 с.
 53. Меднікова Г. С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: Навч. посібник. Київ, Знання, 2002. 214 с.
 54. Михайличенко О.В. Методика викладання суспільних дисциплін у вищій школі: навчальний посібник. Суми: СумДПУ, 2009. 122 с.
 55. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті рр.): ПідручникВ. А.Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. Київ: Либідь, 2003. 558 с.
 56. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.): ПідручникЛ. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. Київ: Либідь, 2001. 624с.
 57. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид. перероб. та доп. Навч. посіб. За ред. Козака Ю. Г., Ковалевського В. В., Логвіної Н. С. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 344 с.
 58. Міжнародні організації: Навч. посібник. За ред. Козака Ю. Г., Ковалевського В. В., Кутайні З. Київ: Центр Учбової літератури, 2007. 440 с.
 59. Мокій А. І. Міжнародні організації. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 279 с.
 60. Мокій А. І., Яхно Т. П., Бабець І. Г. Міжнародні організації: Навч. посібник.

- Київ: Центр учбової літератури, 2016. 280 с.
61. Моця О. П., Томашевський А. П. Наукові дослідження відділу і проблеми та перспективи давньоруської та середньовічної археології в Україні. Проблеми давньоруської та середньовічної археології. Археологія і давня історія України. Вип.1.Київ, 2010. С.29-41.
 62. Нові підходи до історіописання. За ред. Пітера Берка. Київ Ніка-Центр, 2010. 368 с.
 63. Ноздріна Л. В. Управління проектами: Підручник. Л. В. Ноздріна, В. І. Ящук, О. І. Полотай Київ, Центр учбової літератури, 2010. 432 с.
 64. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять. Перекл. з франц. А. Рєпа. Київ, 2014. 272 с.
 65. Панкова Є. В. Історія Європи: Навчальний посібник. Київ, Альтер-прес, 2007. 352 с.
 66. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2005.
 67. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. Навч. посібник. Київ: ІСДО, 1993. 220 с.
 68. Пометун О., Фрейман Г. Нові підходи до вибору структурування історичної освіти. *Історія в школах України*. 2000. № 1. С. 2-7.
 69. Попович М. Червоне століття. Київ: АртЕк, 2007. 888 с.
 70. Рікер П. Історія та істина. Пер. з фр. В. Й. Шовкуна. Київ, 2001.
 71. Ричард Дж. Еванс. На захист історії. Переклад з англійської Віктора Дмитрука. Львів: Кальварія, 2008. 296 с.
 72. Рубель Б. А. Історія цивілізацій доколумбової Америки. Навч. посібник. Київ: Генеза, 2005. 564 с.
 73. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу: курс лекцій: навч. посібник. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
 74. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. Львів: Літопис, 2010. 358 с.
 75. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. Панорама сучасної науки. З французької переклав Віктор Шовкун. Київ, 1998.
 76. Світова історіографія новітньої доби : навч.-метод. посіб. для студ. іст. ф-ту . С. А. Копилов, В. В. Верстюк. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. 55 с.
 77. Священко З. В. Історія міжнародних відносин (XX – початок XXI ст.). Навчальний посібник. Умань: ПП Жовтий, 2010. 337 с.
 78. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): Навчальний посібник. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. 320 с.
 79. Скрипник О. М. Історія міжнародних організацій. Навчальний посібник. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2011. 265 с.
 80. Скрипник О. М. Історія міжнародних організацій. Навчально-методичний посібник. Умань: Жовтий О. О., 2012. 115 с.
 81. Студентська наукова робота з історії (методичні рекомендації з написання та оформлення рефератів курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт). Уклад. І. І. Кривошея, Т. В. Кузнець. Умань: РВЦ «Софія»,
 82. Управління проектами: процеси планування проектних дій: підручник. І. В.

- Чумаченко, В. В. Морозов, Н. В. Доценко, А. М. Чередніченко. К.: Університет економіки та права «КРОК», 2014. 673 с.
83. Фесенко Т. Г. Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій: навч. посібник; Харків нац. акад. міськ. госп- ва. Х.: ХНАМГ, 2012. 181 с.
84. Циганкова Т. М. Міжнародні організації. Київ: КНЕУ, 1998. 124 с.
85. Шартъє Р. Минуле в теперішньому. Історія, література, пам'ять. *Європейський світ*. Київ, 2012. Вип. 3. С. 7–12.
86. Щекатунова Г. Моніторинг педагогічних нововведень. *Рідна школа*. 2009. №4. С. 14–17.
87. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 375 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСНОЇ ВІДПОВІДІ ПІД ЧАС ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ: ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ

Відмінно (A) (90 – 100 балів)	Студент логічно і глибоко розкрив сутність питання та послідовність подій, показав причино-наслідкові зв'язки, виділив проблемні аспекти та концептуальні особливості, аргументував свої висновки і власну оцінку ґрунтовним аналізом фактологічного та джерельного матеріалу. Студент всебічно володіє історіографічним та джерельним матеріалом. При викладі матеріалу чітко формулюються дефініції, правильно використовується фахова термінологія.
Добре (B) (82 – 89 балів)	Студент логічно і глибоко розкрив сутність питання та послідовність подій в контексті загальної тематики семінару, показав причино-наслідкові зв'язки, окреслив проблемні аспекти та концептуальні особливості, аргументував свої висновки і власну оцінку ґрунтовним аналізом фактологічного та джерельного матеріалу. Студент добре володіє історіографічним та джерельним матеріалом. При викладі матеріалу чітко формулюються дефініції та правильно використовується фахова термінологія.
Добре (C) (74 – 81 балів)	Студент логічно і достатньо повно розкрив сутність питання та послідовність подій, показав причино-наслідкові зв'язки, надав загальну характеристику проблемних аспектів та деяких концептуальних особливостей, аргументував свої висновки і власну оцінку аналізом фактологічного матеріалу. Студент загалом володіє історіографічним та джерельним матеріалом. При викладі матеріалу студент оперує окремими дефініціями та фаховими термінами.
Задовільно (D) (64 – 73 балів)	Студент розкрив сутність питання у загальних рисах та виклав послідовність подій, показав окремі причино-наслідкові зв'язки, виклав загальноновстановлені висновки. Студент володіє незначним історіографічним та джерельним матеріалом.
Задовільно (E) (60 – 63 балів)	Студент розкрив сутність питання у загальних рисах та виклав послідовність окремих подій, не розкрив причинно-наслідкові зв'язки і частково навів загальноновстановлені висновки. Студент володіє незначним історіографічним та джерельним матеріалом.
Незадовільно (FX) (35 – 59 балів)	Студент не знає відповіді на запитання.
Незадовільно (F) (1 – 34 балів)	Студент не з'явився на екзамен.